

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Výchova ke zdraví v alternativních vzdělávacích přístupech v Praze

Bc. Michaela Škorníčková

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Miroslava Kovaříková Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro základní a střední školy
Studijní obor: Pedagogika a výchova ke zdraví

2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Výchova ke zdraví v alternativních vzdělávacích přístupech v Praze vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Místo a datum odevzdání práce

.....

podpis

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce PhDr. Mgr. Miroslava Kovaříková Ph.D., lidem, kteří byli ochotni mi věnovat čas pro rozhovor a mé rodině, bez kterých bych práci nebyla schopna dopsat.

ABSTRACT

Práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. Cílem teoretické části je uvést vymezení výchovy ke zdraví, vyjasnit pojmy alternativní vzdělávání a mnou vybrané jednotlivé směry. Cílem praktické části je představit konkrétní vybrané alternativní školy a směry v Praze, jakým způsobem začleňují výchovu ke zdraví do svého školního vzdělávacího plánu. Metody pro zjišťování jsem zvolila analýzu dokumentů, polostrukturovaný rozhovor.

KLÍČOVÁ SLOVA

Alternativní vzdělávání, domácí vzdělávání, inovativní vzdělávání, výchova ke zdraví.

ABSTRACT

The thesis is divided into two theoretical and practical parts. The aim of the theoretical part is to define the definition of health education, to clarify the concepts of alternative education and the chosen individual directions. The aim of the practical part is to present specific selected alternative schools and directions in Prague and how they integrate health education into their school educational plan. Methods for the survey i chose document analysis, semi-structured interview.

KEYWORDS

alternative education, health education, home education, innovative education

Obsah

Úvod	7
1 Výchova ke zdraví	8
1.1 Výchova ke zdraví a její implementace do Školního vzdělávacího plánu.....	13
1.2 Problematika zdraví v obsahové části dokumentu.....	14
2 Alternativní školy a inovativní vzdělávání.....	17
2.1 Montessori přístup	19
2.2 Waldrofský přístup.....	25
2.3 Inovativní školy	28
2.4 Domácí vzdělávání	28
2.4.1 Důvody pro rozhodnutí k domácímu vzdělávání	33
2.4.2 Kmenové školy.....	34
3 Praktická část.....	35
3.1 Montessori přístup	38
3.1.1 Gymnázium Duhovka.....	38
3.1.2 Zjištěné výsledky.....	42
3.2 Waldorfský přístup.....	43
3.2.1 Základní škola Waldofská	43
3.2.2 Zjištění výsledků	54
3.3 Inovativní školy	54
3.3.1 Přírodní gymnázium o.p.s.....	54
3.3.2 Zjištěné výsledky.....	61
3.3.3 Střední škola, základní škola a mateřská škola da Vinci	61
3.3.4 Zjištěné výsledky.....	70
3.3.5 Scio škola.....	71
3.3.6 Zjištěné výsledky.....	76
3.4 Domácí vzdělávání	76
3.4.1 Zjištěné výsledky.....	77
3.4.2 Svobodná škola.....	78
3.4.3 Zjištěné výsledky.....	80
3.5 Závěr praktické části	80
Závěr.....	82
Seznam použitých informačních zdrojů	83

Úvod

Téma mé práce jsem si zvolila na základě mého zájmu o alternativní školy a předmět, který studuji. Ač je výchova ke zdraví velice praktický předmět, školy k jeho realizaci přistupují různě. Obvykle bývá rozprostřen do jiných předmětů. Alternativní přístupy ve vzdělávání mě lákají, jelikož jsem je na vlastní kůži nepoznala a zajímá mě, jak vypadají školy, jestli jsou opravdu tak dobré, jak se z různých textů dočítám a opravdu je české „běžné“ školství na tom tak špatně. Otázky se snažím zodpovídat postupně. Mým cílem je ukázat, jak je předmět výchova ke zdraví realizován na školách alternativního zaměření. Tím, že si školy projdu a načtu si informace o přístupech, které uplatňují, si utvářím své portfolio zajímavostí, technik a přístupů pro svou budoucí učitelskou praxi. v současné době, mnou představené školy mají zastoupeny první i druhý stupeň, některé i terciální stupeň. Mým zájmem je především zjistit, jak tyto školy přistupují k problematice zdraví. Tyto školy se vymezují proti hlavnímu proudu svým důrazem na psychickou pohodu žáků, svobodnou vůli, respekt k individualitám. Výstupem pro praxi je soubor zjištěných informací, které vypovídají o pojetí vzdělávacího oboru výchova ke zdraví v alternativních přístupech.

1 Výchova ke zdraví

V této kapitole bych se ráda věnovala vymezení vzdělávacího oboru výchově ke zdraví. Kapitola obsahuje stanovení učebního obsahu výchovy ke zdraví, jenž souvisí s dokumentem Zdraví 21. Dále v kapitole naleznete národní dokument zdraví pro všechny (Zdraví 2020) a RVP ZV.

Cílem výchovy ke zdraví je podnítit jednotlivce bez ohledu na věk k péči o své zdraví. Je důležité, aby každý člověk měl znalosti o tom, jak pečovat o své zdraví. Základem je vzbudit zájem o své zdraví posilováním sebeuvědoměním, sebedůvěrou a samostatností. Zaměření tohoto předmětu se odehrává na úrovni: jedinec, skupina a obyvatelstvo, a to na třech rovinách: individuální, komunitní a celospolečenské. Výchova zahrnuje i činnosti, které si kladou za cíl poskytnout lidem dostatek informací o možnostech a způsobech, jak předcházet nemocem, motivovat je, aby aktivněji přistupovali ke svému zdraví a posílili své chování vedoucí k posílení zdraví. Člověk by měl vědět čím své zdraví upevňovat a čemu by se měl vyhnout. Výchova ke zdraví musí být soustavná, systematická, konkrétní, srozumitelná a podložená novými poznatky. Musí být zaměřena na co nejnižší věkové skupiny.

„Metody výchovy ke zdraví jsou přizpůsobeny jednotlivým cílům:

- Upoutat pozornost k danému problému - reklama, televizní spot,
- Sdílet základní informace a rady – letáky, články v novinách a časopisech,
- Motivace ke změně chování – doporučení, kurzy, výstavy.“ (Čeledová, Čevela, str. 11)

Další účinnou metodou je sociální marketing, který obsahuje soubor metod prostředků, které umožňují působit na vybrané cílové skupiny. Záměrem je ovlivňovat postoje občanů. Sociální marketing využívá peer programy. Peer program je založen na zapojení předem připravených vrstevníků, kteří se zapojí do dané skupiny.

Hlavní částí sociálního marketingu je tvorba zdravotně výchovného sdělení a společenskovedního výzkumu. Cílem je zjistit co nejvíce o názorech a způsobech chování cílové skupiny. Efektivnost výchovy je podmíněna splněním hlavních zásad jejího

působení. Zdravotní uvědomění každého člověka je celoživotní komplex výchovy, který začíná v rodině, pokračuje do školy přes zaměstnání a mají na něj vliv zvyky a tradice. Nynější zdravotní výchovu můžeme rozdělit do 3 základních oblastí:

- Vzdělávání pacientů – pokyny pro nemocné
- Varování před rizikovými faktory
- Celospolečenského úsilí s cílem zlepšit zdraví lidí.

Zdraví je jedním ze základních lidských práv. Principy strategie péče o zdraví v současné době jsou shrnuty v programu Zdraví pro všechny v 21. století. Program Zdraví 21 navazuje a vychází ze zkušeností programu Zdraví pro všechny do roku 2000. Číslo 21 má dva významy. První význam je, že odpovídá století, ve kterém je realizován a druhý, že má 21 cílů.

Zdraví 21 je založeno na 5 principech:

- 1) Spravedlnost – všichni lidé mají právo na rovné možnosti rozvíjet a udržovat svůj zdravotní potenciál
- 2) Solidarita – poskytnout pomoc těm, jejichž možnosti jsou omezeny nebo jsou ohroženi nepříznivými podmínkami
- 3) Trvalá udržitelnost – uspokojování potřeb v přítomnosti by nemělo ohrozit budoucí generace
- 4) Vlastní účast – možnost pečovat o své zdraví, tak podíl rozhodování, které zdraví ovlivňuje
- 5) Etická volba – je obecná zásada, protože konzumní a tržní povaha společnosti může vést k podcenění 4 principů, ale i proto, že vědecký a technologický rozvoj ovlivňuje období lidského života.

Všeobecným a konstantním cílem je dosažení plného zdravotního potenciálu pro všechny. Všichni lidé mají právo na rovné možnosti a udržovat svůj zdravotní potenciál. Program je hodnotovou normou, nelze tedy tento program legislativně vynutit. Důležitým prvkem Zdraví 21 je ekvita – spravedlnost ve zdraví a v dostupnosti zdravotnických služeb.

Přehled cílů Zdraví 21

- 1) Solidarita pro zdraví v evropském regionu – přemostování propasti zdravotních rozdílů mezi zeměmi.
- 2) Spravedlnost ve zdraví – klíčovou politickou strategií je odstranění finančních, kulturních a dalších překážek, které brání rovnoměrnému přístupu ke vzdělání.
- 3) Zdravý začátek života – není dobrá absence emocionální podpory v průběhu časného dětství, může vést k horšímu sociálnímu a inteligenčnímu vývoji. Zvyšuje se riziko, že jedincův psychický a fyzický stav se bude horšit. Včasná investice do zdraví na začátku života se vrátí v pozdějším věku.
- 4) Zdraví mládeže do 18 let – podpora by měla být směřována na rodiny starající se o děti, aby mohli vytvořit bezpečné prostředí.
- 5) Zdravé stáří – je důležité systematicky připravovat lidi na zdravé stáří a plánovanou prevencí a podporou zdraví během života.
- 6) Zlepšení duševního zdraví – programy pro životní a pracovní prostředí mohou lidem pomoci získat pocit sounáležitosti a vyrovnání se stresujícími situacemi.
- 7) Snížení výskytu přenosných nemocí – přístup ke zlepšení a dodržování hygienických pravidel, kvalitu vody a zdravotní nezávadnost potravin a efektivní vakcinační programy.
- 8) Snížení výskytu neinfekčních onemocnění – čímž je myšleno kardiovaskulární nemoci, nádory, diabetes, chronická obstrukční choroba bronchopulmonální a astma bronchiale.
- 9) Snížení výskytu poranění způsobených násilím a úrazy – použití již známých preventivních postupů by mohl snížit četnost dopravních nehod, pracovních úrazů, poranění v domácnosti, hlavní příčiny násilí v rodinách s důrazem na alkohol.
- 10) Zdravé a bezpečné životní prostředí – snižování průmyslových emisí, investice do čistších výrobních procesů by měla zabránit vzniku škodlivých odpadů.

- 11) Zdravější životní styl – propagace zdravé stravy, snížené obezity, zlepšit dostupnost ovoce a zeleniny, podporovat pohybové aktivity (chůzi a jízdu na kole), používání hromadných dopravních prostředků.
- 12) Snížení škod způsobených alkoholem, drogami a tabákem – v Evropě je zdraví nejvíce ohroženo kouřením, dále je problém s alkoholem a nehodami způsobenými pod jeho vlivem, poslední jsou drogy (šíření HIV infekce a hepatitidy B).
- 13) Podmínky a příležitost pro zdraví – nekuřácké a bezpečné prostředí a zdravé stravování.
- 14) Meziobvětvová odpovědnost za zdraví – všechny složky společnosti musí být zodpovědné za dopad zdravotní politiky a přijatých programů.
- 15) Integrovaný zdravotnický systém - zvyšuje se počet starších lidí a zvětšuje se počet chudých lidí. Komunitní zdravotní politika by měla zaručit systematické zapojení místních struktur a nevládních organizací do prosazení zdravého prostředí.
- 16) Řízení v zájmu kvality péče – nalézt jednotnější koncepci a stimulovat ke hledání lepší kvality.
- 17) Financování zdravotnictví a rozdělování finančních zdrojů – „vláda musí zaručit zabezpečení všeobecného přístupu ke zdravotní péči, stejně jako pokrytí veškerých nezbytných nákladů na zdravotní péči.“ (Čeledová, Čavela, str.96)
- 18) Rozvoj lidských zdrojů v zájmu zdraví – vzdělání a školení lidí ve veřejném zdravotnictví by měli mít schopnost fungovat jako zprostředkovatel aktivit podpory zdraví a v akcích zaměřených na celou populaci.
- 19) Výzkum a znalosti v zájmu zdraví – politika a strategie zdravotnického výzkumu by se měly opírat o principy a potřeby zdraví pro všechny a měly by věnovat větší pozornost vyváženosti mezi základním a aplikovaným výzkumem.“ (Čeledová, Čavela, str. 97)
- 20) Mobilizace partnerů pro zdraví – využívání internetu a televize (k informování o potřebě zdraví a zdravého života). Jejich využívání má respektovat lidskou důstojnost, autonomii a spravedlnost.

21) Politika a strategie v zájmu zdraví pro všechny – je klíčovým faktorem, který motivuje a předkládá politické základy a rámcové aktivity pro regiony, města, komunity, instituce.

Zdraví 2020

Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí je založena na principech programu Světové zdravotnické organizace „Zdraví 2020.“ Program klade důraz na zlepšení zdraví a životní pohody obyvatel, snížení nerovnosti v oblasti zdraví a posílení role veřejného zdravotnictví. Zdraví vzniká v rodinách, školách a pracovištích.

Návaznost prioritních oblastí NS zdraví 2020 na cíle Zdraví 21.

Prioritní oblast 1

Realizovat celoživotní investice do zdraví a prevence nemocí, posilovat roli občanů a vytvářet podmínky pro růst a naplnění jejich zdravotního potenciálu.

Zdraví 21 cíl 3 – Zdravý start do života

Zdraví 21 cíl 4 – Zdraví mladých

Metody zaměřené na zdravý životní styl mladých lidí - aktivity zahrnují vzdělávání mezi vrstevníky (peer-to-peer), zapojení mládežnických organizací a školní programy na podporu zdravotní gramotnosti. Je důležité zahrnout i oblast duševního a sexuálního zdraví.

Prioritní oblast 2

Čelit závažným zdravotním problémům v oblasti neinfekčních i infekčních nemocí a průběžně monitorovat zdravotní stav obyvatel.

Zdraví 21 cíl 9 – Snížení výskytu poranění způsobených násilím a úrazy

Zdraví 21 cíl 10- Zdravé a bezpečné životní prostředí

Prioritní oblast 4

Podílet se na vytváření podmínek pro rozvoj odolných sociálních skupin, tedy komunit žijících v prostředí, které je příznivé pro jejich zdraví.

Zdraví 21 cíl 11 – Zdravější životní styl

Zdraví 21 cíl 12 – Snížit škody způsobené alkoholem, drogami a tabákem

Zdraví 21 cíl 13 – Zdravé místní životní podmínky

Posilování odolnosti je rozhodujícím prvkem ochrany a podpory zdraví, prevence nemocí i životní pohody na úrovni jednotlivců i komunit.

Hlavním cílem je zlepšit zdravotní stav populace a snižovat výskyt nemocí a předčasných úmrtí, kterým lze předcházet.

1.1 Výchova ke zdraví a její implementace do Školního vzdělávacího plánu

Již od útlého věku se dítě musí dozvídat proč, jak, čím a kdy může zdraví ovlivňovat. Žáci vstupují na základní školu (většinou) po absolvování mateřské školy. Je důležité seznámit se s rozsahem problematiky zdraví v RVP PV, abychom věděli, na co navazujeme. Práce se zdravím by měla být komplexním působením na žáka, je důležité seznámit s cíli výchovy ke zdraví každého učitele. Důležitá je také spolupráce s rodiči, jelikož každé dítě si nese návyky z domu. Rodiče mají být seznámeni se záměry školy v oblasti podpory a ochrany zdraví. Zásadní význam má osobní příklad všech pedagogů a zaměstnanců školy. Velký vliv mají i zvolené vyučovací metody, způsoby komunikace a spolupráce mezi žáky, prostředí školy apod.

Problematika zdraví se prolíná celým RVP ZV. v obecné části podpůrných částí dokumentu.

„V obecné části a podpůrných částech dokumentu je problematika zdraví začleněna v následujících souvislostech:

a) Zdraví = jeden z hlavních cílů základního vzdělávání o zdraví, jeho podpoře a ochraně je třeba uvažovat na úrovni celé školy (týká se tedy všech učitelů i dalších zaměstnanců). Podpora a ochrana zdraví musí být podrobena základní analýze podmínek a činností školy, aby se tak mohla stát součástí společných výchovných a vzdělávacích strategií i organizace života školy. Všem pedagogům musí být jasné co se cílem „učit žáky aktivně rozvíjet

a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný“ rozumí a jak ho bude škola jako celek i každý z učitelů naplňovat.

b) Odpovědnost za vlastní rozhodování a ochrana zdraví = klíčová kompetence Způsobnost žáka rozhodovat se ve prospěch zdraví a chránit zdraví je jednou ze stěžejních kompetencí, o kterou usiluje ve svém výsledku vzdělávací činnost školy. k naplnění tohoto důležitého výstupu musí svým způsobem přispět všichni vyučující podle společné výchovné a vzdělávací strategie i v návaznosti na specifika obsahu jednotlivých vzdělávacích oborů a průřezových témat.

c) Zdraví = součást cílového zaměření vzdělávacích oblastí Zdraví představuje konkrétní náplň vzdělávacích a výchovných záměrů, které se budou promítat do výchovných a vzdělávacích strategií a do vzdělávacího obsahu konkrétních předmětů v ŠVP. Úsilí o podporu zdraví musí postupovat konkrétními činnostmi a postupy výuky tak, aby program vytvářel příležitosti k dosahování konkrétních výstupů souvisejících se zdravím.

d) Zdraví = součást podmínek pro realizaci RVP ZV, Zdraví, jeho podpora a ochrana se musí stát součástí vstupní i průběžné analýzy podmínek školy. To znamená, že při tvorbě ŠVP je třeba zvažovat, které z podmínek na škole podporují či nepodporují zdraví žáků. Jsou sledovány například tyto ukazatele: respekt k potřebám žáků, kvalita prostředí, způsoby vzdělávání, komunikace a spolupráce, optimální prostorové a materiální podmínky, psychosociální podmínky, hygiena a bezpečnost, organizace života školy. Výsledky analýz slouží jako východiska pro nastavení výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni školy i předmětů – co a proč je třeba zlepšit na škole ve prospěch zdraví žáků, co upravit ve vzdělávání a v organizaci života školy, jak k tomu budeme společně přispívat atd.

e) Zdravotní aspekty = vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jakákoli forma integrace a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami má výrazné zdravotní „rozměry“, které je třeba zvažovat a řešit již v etapě ŠVP ZV.

1.2 Problematika zdraví v obsahové části dokumentu

1. v obsahové části dokumentu je zabudována ve dvou vzájemně provázaných rovinách:

a) Zdraví = součást vzdělávacího obsahu vzdělávacích oborů. Učitelé jednotlivých

předmětů budou při naplňování vzdělávacího obsahu respektovat výše zmíněné společné strategie podpory zdraví na úrovni školy, budou promýšlet strategie na úrovni předmětů. Musí spolupracovat a vzájemně se domlouvat o tom, jak bude učivo začleněno do konkrétních předmětů, jakými cestami bude řešena jeho integrace a podíl při naplňování očekávaných výstupů.

b) Zdraví = součást průřezových témat. Při výběru a zařazení průřezového tématu s prvky podpory zdraví (např. environmentální výchovy, mediální výchovy) je třeba zvažovat společný způsob realizace tohoto tématu na úrovni školy a předmětů, které budou dané téma zajišťovat především. Specifický přístup vyžaduje rozpracování průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova v návaznosti na očekávané výstupy a učivo vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví. (Marádová, Vybrané kapitoly z výchovy ke zdraví)

1. Implementace zdraví do ŠVP vychází z RVP ZV. Podpora zdraví je chápána v celostním pojetí zdraví tj., jako vyvážený stav zdraví fyzického, psychicko-emočního, sociálně-osobnostního a duchovního. Základem je, aby se podpora zdraví stala přirozenou součástí každodenního života školy. Je na každém vyučujícím, jakým způsobem zařadí témata do ročníků a poté realizuje.

Vzdělávací obsah oboru výchova ke zdraví lze do ŠVP zařadit dvěma způsoby:

- a) samostatný předmět, b) integrovanou formu.

Musí, ale zůstat zachován obsah učiva do jednotlivých ročníků a postupně rozvíjen. Pokud je výchova ke zdraví integrovaná do jednoho vyučovacího předmětu, musí do tohoto předmětu přejít nejen vzdělávací obsah, ale i časová dotace. Nelze vzdělávací obor rozptýlit do několika vyučovacích předmětů. RVP neurčují přesné názvy předmětů. Návrh učebních osnov je stanoven pro předmět s názvem výchova ke zdraví, který může být vyučován v 6.-8. ročníku nebo 6.-9. ročníku ZŠ. Doporučuje se předmět zavést rovnou od 6.ročníku či v primě víceletých gymnázií.

Doporučení vychází z toho, že:

- a) žáci navazují na předmět Člověk a jeho svět na 1.stupni ZŠ,
- b) vytváří prostor pro cílené osvojování sociálních dovedností žáků,
- c) žáci přichází do puberty a je potřeba formovat pozitivní vztah k podpoře zdraví,
- d) žáci získávají průběžně komplexní pohled na širokou problematiku zdraví.

Vzdělávací obsah předmětu výchova ke zdraví je rozpracován v cyklickém uspořádání.

Tematické okruhy se opakují, ale jejich obsah je vždy širší a hlubší. Vzdělávací obsah výchovy ke zdraví je více spjat s průřezovým tématem osobnostní a sociální výchova. Osobnostní a sociální výchova pomáhá žákovi rozvíjet dovednosti potřebné pro život (psychohygienu), mezilidské vztahy, řešení problémů, prevence společensky nežádoucích jevů a negativních způsobů chování.

2. Očekávané výstupy v upravené verzi RVP ZV platné od 1.9.2013

„Výchozím podkladem pro přípravu výuky výchovy ke zdraví jsou očekávané výstupy, které jsou pro obor Výchova ke zdraví formulovány v rámcovém kurikulu. Výuka by měla být připravena a realizována tak, že při ukončení základního vzdělávání „žák:

- respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě;
- vysvětlí role členů komunity (rodiny, třídy, spolku) a uvede příklady pozitivního a negativního vlivu na kvalitu sociálního klimatu (vrstevnická komunita, rodinné prostředí) z hlediska prospěšnosti zdraví;
- vysvětlí na příkladech přímé souvislosti mezi tělesným, duševním a sociálním zdravím; vysvětlí vztah mezi uspokojováním základních lidských potřeb a hodnotou zdraví;
- posoudí různé způsoby chování lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých a vyvozuje z nich osobní odpovědnost ve prospěch aktivní podpory zdraví;
- usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví;
- vyjádří vlastní názor k problematice zdraví a diskutuje o něm v kruhu vrstevníků, rodiny i v nejbližším okolí;
- dává do souvislosti složení stravy a způsob stravování s rozvojem civilizačních nemocí a v rámci svých možností uplatňuje zdravé stravovací návyky;
- uplatňuje osvojené preventivní způsoby rozhodování, chování a jednání v souvislosti s běžnými, přenosnými, civilizačními a jinými chorobami; svěří se se zdravotním problémem a v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc;
- projevuje odpovědný vztah k sobě samému, k vlastnímu dospívání a pravidlům zdravého životního stylu; dobrovolně se podílí na programech podpory zdraví v rámci školy a obce.“ (Marádová)

2 Alternativní školy a inovativní vzdělávání

V této kapitole vymezují alternativní školy ve vzdělávacím systému v České republice.

„Alternativní škola“ či „alternativní vzdělávání“ se často používá jako pojmenování netradiční školy, svobodné školy atd. v mnoha zemích se pojem alternativní škola chápe rozdílně. Existují obecné definice v pedagogických slovnících a encyklopediích. Zde jsem vypsala jen 3 z britského, německého pedagogického slovníku a českou definici K.Rýdla. v britském pedagogickém slovníku (D.Lawton, P.Gorgon, 1993, str. 42) se definuje „alternativní vzdělávání“ takto:

„Alternativní vzdělávání (alternative schooling) je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi, alternativní školy jsou obvykle (nikoliv nezbytně) spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako například odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.“ (J. Průcha, 2012)

Druhá definice je z německého Wörterbuch Pädagogik (Schau, Zenke, 2000, str.28), která uvádí „alternativní školy“ takto:

„Alternativní školy jsou takové, které se odlišují zcela nebo částečně svými cíli, učebními obsahy, formami učení a vyučování, organizací školního života, spoluprací s rodiči, od jednotlivých charakteristik státní/veřejné školy, a tím nabízejí jinou možnost učení a vyučování. Alternativní školy vznikly z kritiky vznášené vůči veřejné škole a jsou považovány z hlediska svých rozdílných antropologických, filozofických nebo pedagogických základů za reformní školy. Alternativní školy jsou zpravidla školy s neveřejným zřizovatelem, tj. svobodné školy.“ (J. Průcha, 2012)

Třetí definice je od K.Rýdla, který zdůrazňuje kritérium pedagogické: „...alternativní školy jsou ty, které pracují na základě partnerského přístupu k dětem a respektu k jejich individuálním potřebám.“ (A.Vališová, H.Kasíková, 2011)

Je důležité pojem alternativní škola rozlišit v různých rovinách jeho užívání. Můžeme brát v úvahu:

- Školsko- politický aspekt
- Ekonomický aspekt
- Pedagogický a didaktický aspekt.

První aspekt je školsko-politický, jehož základní vymezení rozdílů mezi školami je na státní a nestátní. v České republice jsou za státní či „veřejně spravované“ brány školy zřízené obcí, krajským úřadem nebo ministerstvem. Toto upravuje vyhláška MŠMT ČR č.353/1991Sb. o soukromých školách ve znění zákona č.138/1995Sb. Nyní je vymezení dáno zákonem č. 561/2004Sb., stanovujícím, kdo může být zřizovatelem školy. Nestátní školy jsou zřizované a spravované jinými než státními orgány.

Dle Ústavu pro informace ve vzdělávání se rozlišují tyto druhy škol podle zřizovatele:

Tabulka 1: Zřizovatelé škol

MŠMT JINÝ REZORT OBEC KRAJ	STÁTNÍ
SOUKROMÝ ZŘIZOVATEL CÍRKEV	NESTÁTNÍ

Alternativní jsou školy církevní, školy zřizované a provozované soukromým subjektem, kulturními a jinými institucemi, sdružení rodičů aj.

Druhý aspekt je ekonomický, který poukazuje na rozdíly ve způsobu financování. Nestátní školy jsou financovány zřizovateli a rodiči žáků (školné). Státní školy jsou financovány z jiných veřejných zdrojů (např. z rozpočtů obcí) a pro žáky jsou bezplatné. v České republice je možnost na základě zákona č.306/1999Sb., (o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením ve znění pozdějších předpisů)

požádat o dotaci od státu i na soukromou školu. Ekonomický aspekt není rozhodující při vymezení pojmu alternativní škola.

Třetí aspekt je pedagogický a didaktický. „Z tohoto hlediska je možno za alternativní považovat všechny takové školy, které uplatňují zvláštní, nestandardní, inovativní, experimentální formy, obsahy či metody vzdělávání, jiné didaktické přístupy apod., na rozdíl od běžně uplatňovaných (standardních) pedagogických a didaktických koncepcí.“ (J. Průcha, 2012)

Alternativní se v rámci výše zmíněného nevztahuje pouze na školy soukromé, ale mnoho škol státních uplatňuje dílčí či ucelené didaktické inovace. Proto se v posledních letech začal uplatňovat pojem inovativní škola.

2.1 Montessori přístup

V této kapitole bych se ráda věnovala popisu Montessori přístupu. Je důležité představit jednotlivé přístupy, aby čtenáři mé práce získali povědomí, z čeho vychází jednotlivé alternativní přístupy.

Marie Montessori byla významná italská lékařka, antropoložka a pedagožka. Po studiu medicíny začala pracovat jako asistentka na Univerzitní psychiatrické klinice v Římě. Na klinice se zaměřila na výchovu mentálně postižených dětí. v roce 1907 otevřela první Dům dětí, který byl určen pro chudé děti předškolního věku. v rámci svého působení si všímala, jak děti zcela přirozeně a nenuceně získávají znalosti ze svého prostředí. Tento poznatek byl základ pro vypracování nové vzdělávací metody. Tato metoda je založena na používání speciálních učebních pomůcek a vytváření vhodného prostředí, které podporuje přirozený zájem dítěte, pomáhá osvojit správné pracovní návyky a vytvářet si vlastní úsudek. Klade nároky na rodiče, aby si uvědomili poslání a připomíná jim, že láskyplným a nerepresivním přístupem mohou kladně ovlivnit život celé společnosti.

Jedním z klíčových pojmů pedagogiky Montessori je partnerský přístup, vzájemný respekt a úcta. Základem je nedovolit si k dětem nic, co nechceme, aby si dovolili oni k nám. k vhodnému chování dítěte vede cesta přes společné vytváření pravidel. Pokud si děti pravidla zvolí sami, mají menší problém s jejich dodržováním. Respektující přístup

pomáhá dětem vytvářet si vysokou sebeúctu. Dokážou si vyhledat informace, které potřebují, jsou samostatné, nemají problém spolupracovat s ostatními a říci svůj názor i nesouhlasný.

„Dítě si na základě vlastního rozhodnutí může zvolit:

- Co – jaký materiál/učební oblast si vybere, co se chce učit a o čem chce získat další informace,
- Kde – místo, kde bude ve třídě pracovat,
- Kdy – každé dítě je na určitou věc „naladěno“ v jinou dobu,
- S kým – může pracovat samo, ve dvojici, ve skupině.“

(<http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky/>)

Svoboda není v tom, že dítě zůstane ponecháno samo sobě nebo že učitel vůbec nezasahuje do jeho vzdělání a učebních procesů, nějakou činnost si dítě zvolit musí. Když se dítě pro nějakou činnost rozhodne, musí ji dokončit. Cílem svobody práce je, aby děti dělaly to, co je vnitřně uspokojuje.

Jedním z dalších prvků Montessori pedagogiky je respektování senzitivních období.

Senzitivní fáze přicházejí samy. Vychází z vývojových potřeb dítěte a vyznačují se větším zájmem dítěte o určitou činnost. Senzitivní fáze jsou individuální. Dítě má v sobě neuvěřitelné množství energie, které je potřeba, aby mu bylo umožněno projevit. Role učitele v citlivých fázích je velice důležitá. Úkolem učitele je tato období nejen rozpoznat, ale respektovat a umožnit prostor pro realizaci.

V Montessori pedagogice je důraz kladen na věkovou heterogenitu a kooperativní výuku. Smyslem věkově různorodých tříd je vytvoření většího prostoru pro kooperaci. Na základní škole je ideálním stavem tzv. trojročí, což znamená, že třída je složena ze 3 ročníků. Dítě zažívá role nejmladšího, prostředního a nejstaršího. Tento typ usnadňuje práci učiteli, jelikož děti se mohou učit od sebe navzájem. Děti přijmou radu více od spolužáka než od učitele. Snáze se dětem hledají partneři (když je v nějaké látce pozadu nebo naopak napřed). Starší děti si skrze pomoc mladším rozvíjí soucit a pečovatelské

schopnosti. Další výhodou je čerpání inspirace, rozvoj sociálních dovedností, tolerance a trpělivosti mezi dětmi.

U dětí dochází k seskupení všech jejich sil, které vedou k nasycení pozornosti a opakování činnosti až do „nasyčení“ jejich potřeb. Do stavu maximální koncentrace se dítě dostává nevědomky. Aby se dítě dostalo do polarizace pozornosti, je nutné zajistit mu podmětne prostředí. Každé dítě potřebuje jiný časový úsek, aby dosáhlo maximálního soustředění. Učitel v Montessori třídě je pozorovatelem a svou pomoc nabízí až když je o ni požádán.

Důležitou roli hraje připravené prostředí, které dítě motivuje a láká k učení. Děti se zde mohou svobodně pohybovat a realizovat. Ve třídě jsou didaktické pomůcky – velmi názorný učební materiál. Každá pomůcka v Montessori třídě má jednu vlastnost a zabudovanou kontrolu. Toto je důležité, aby dítě samo objevilo případnou chybu bez potřeby dospělého. Tímto způsobem je podporováno analytické myšlení.

Jak jsem již napsala, učitel bývá ve třídě jako pozorovatel, který pomáhá, jen když je požádán. Má-li dítě nad sebou neustále dohled, není samostatné a nenaučí se sebedisciplíně a odpovědnosti za svá rozhodnutí. Učitel má na starost přípravu vhodného prostředí a vybírá odpovídající podněty jejich potřebám. Důležité je, aby dítěti nevnucoval nové činnosti, nerušil ho při práci a pomohl, když je požádán. Mluví klidným a tichým hlasem, neodsuzuje, nehodnotí.

Výklad a prezentace nového učiva se provádí třístupňovou výukou. Je založena na třech po sobě jdoucích fázích.

Příklad práce s tělesy:

1. Pojmenování učitelem

Tato fáze představuje úvod do práce s pomůckou a spojení smyslového vjemu s příslušným pojmenováním. Důležité je v dítěti probudit zájem, používat podstatná a přídavná jména. Vzít do ruky krychli a říct: „To je krychle.“ Takto pojmenovat všechny nachystané předměty.

2. Znovupoznání

Ve druhé fázi je rozpoznání předmětu pomocí pojmenování. Ověřujeme úspěšnost první fáze, jestli si dítě spojilo předmět s názvem. Učitel položí otázku: „Co je krychle?“ Učitel si ověří, zda si dítě pamatuje. Otázku může několikrát zopakovat.

3. Aktivní ovládání

Ve třetí fázi znovu kontrolujeme první fázi. Učitel vezme do ruky těleso a položí dítěti otázku: „Co je toto?“ Když má dítě dobře zafixované spojení předmětu a názvu, odpoví správně. Když neodpoví správně, můžeme s ním zopakovat fázi jedna. Učitel se snaží žáka povzbudit.

Nikdo není neomylný. Chyba je v našich životech běžným jevem. v Montessori přístupu je chyba brána jako naprosto přirozená věc. Chyby nám ukazují, jak zvládáme určité věci. Pomáhají nám zlepšit schopnost správně hodnotit a umožňují nám zjistit jejich příčiny. Dítě, které dokáže rozpoznat a kontrolovat vlastní chyby, získává větší míru nezávislosti a jistoty.

Učitel se snaží, aby nehodnotil a neposuzoval, ale dával najevo, že dítě získalo novou dovednost nebo mu projeví náklonnost a účast. Dítě potřebuje pocit jistoty a úspěšnosti. Neustálé kladné či záporné hodnocení ze strany dospělých potom omezuje svobodnou volbu činnosti a sebevědomí. Děti ve školce mají radost ze samotné práce, pro školní děti je výsledek odměnou.

Známky nejsou důležité, nutná je zpětná vazba. Zpětná vazba je dáována během činnosti, učitel jejím prostřednictvím konstatuje současný stav, ve kterém se dítě nachází. Znamka je hodnocení po skončení práce a je riziko, že je subjektivní. Montessori přístup není založen na veřejném srovnávání. Učitel popisuje individuální pokrok dítěte ve znalostech, dovednostech, jeho osobní úspěchy a co se dítěti nepodařilo.

Minimální standard Montessori tříd na základních školách

Sestavil tým Společnosti Montessori dle mezinárodně přijaté deklarace Konference Montessori Europe v roce 1995

„Podmínky pro výchovné a vzdělávací působení:

- Třídy – skupiny dětí jsou věkově smíšené tak, aby respektovaly vývojové potřeby dětí dle Montessori teorie
- Děti mají možnost nerušené „volné“ práce 2,5-3 hod denně, není výuka členěna na vyučovací hodiny podle pravidelného rozvrhu, není dělena přestávkami a zvoněním
- Učitel pracuje s chybou a pochvalou dle zásad a principů pedagogiky Montessori, není podporována soutěžní a srovnávací atmosféra mezi dětmi, zásadně se pro hodnocení práce dítěte nepoužívají tresty a odměny
- Pro práci dětí je vytvořena klidná a podnětná atmosféra, která podporuje dítě ve vlastním objevování a učení v rámci svobodné volby (dle pravidel)
- Děti se podílí na vytváření pravidel soužití ve třídě, pravidla vymezují bezpečné prostředí pro každé dítě
- Výsledky práce žáků jsou shromažďovány jako portfolia, jsou vedeny záznamy o individuálním pokroku a postupu
- Hodnocení na vysvědčení je jen slovní (objektivním popisným jazykem), výroky nesrovnávají dítě s ostatními a jsou motivující pro další práci dítěte.“
- (<http://www.montessoricr.cz/minimalni-standard-montessori-trid/>)

„Podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí:

Zařízení místnosti představuje specifické uspořádání nábytku a vhodných materiálů a pomůcek, pohodlí a hygienické podmínky respektující vývojové období dětí, pro které je třída určena – (připravené prostředí pro individuální či také skupinovou nebo společnou práci):

- Je připraven Montessori materiál a aktivity vhodného pro aktuální vývojové období a potřeby dětí
- Materiály a aktivity jsou pro děti přehledně uspořádány podle oblastí vzdělávání a přístupné dětem v nezakrytých policích
- Děti mají možnost vymezit si svou pracovní plochu (tácy, koberečky, atd..)

- Stolky jsou sestaveny pro práci jednotlivců, dvojic i skupinek dětí
- V místnosti je prostor pro setkání dětí ke společné komunikaci, sdílení a společným aktivitám s učitelem
- Je připraven prostor pro pohodlnou práci i relaxaci dětí, místo pro osobní věci dítěte.“(<http://www.montessoricr.cz/minimalni-standard-montessori-trid/>)

Metodika pedagogického systému je rozdělena do pěti základních oblastí dle didaktického materiálu: praktický život, smyslová výchova, jazyková výchova, matematika a kosmická výchova. S praktickým životem a smyslovou výchovou se na základní škole skoro neseškáváme. První z 5 základních oblastí je praktický život. Jedná se o aktivity každodenního života, které se zaměřují na získávání praxe a fixování návyků. Děti nepracují s náhražkami, ale se zmenšenými funkčními předměty.

Rozlišujeme 3 skupiny aktivit:

1. Péče o vlastní osobu (mytí rukou)
2. Kontakt s jinými lidmi (pozdrav, poděkování)
3. Péče o okolí (úklid, zalévání květin).

Druhou oblastí je smyslová výchova. Procvičování a zdokonalování smyslů vytváří pevné základy pro intelektuální růst. Vývoj manuální zručnosti přímo souvisí s vývojem mentálních schopností. Cílem smyslové výchovy je psychomotorický a sociální rozvoj dítěte.

Třetí oblastí je jazyková výchova. v mateřské škole se v rámci jazykové výchovy učí číst a psát. Základní škola navazuje na základy se školky. Děti začínají rozeznáváním hlásek ve slovech a dělením slov na slabiky. Přechází se na čtení jednotlivých písmen, skládáním slov a čtením fonetických slov. Děti nepracují s učebnicemi gramatiky nebo čítankami, ale jsou podporovány v aktivní práci se slovní zásobou. Cílem jazykové výchovy je naučit děti formulovat a vyjadřovat svoje myšlenky. Děti se učí obhajovat svou práci, názory a diskutovat. Patří sem i vyjadřování emocí.

Předposlední oblastí, která je považována za základ je matematika. Již od mala vnímáme výšku, délku, šířku a svět objevujeme experimentováním. Když začne dítě

předměty třídit, může přejít na Montessori matematický materiál. Montessori kladla důraz na smyslový prožitek a na to, co člověk objeví sám. Na co si člověk přijde sám nejlépe pochopí a také si to zapamatuje. Důležitý je pojem psychoaritmetika – prožitková matematika. Materiál umožňuje dítěti získat představu o konkrétní kvalitě abstraktního pojmu (číslo, symbol).

Poslední základní oblastí je kosmická výchova. Tato výchova je specifikum Montessori systému výuky. Základními pojmy jsou celistvost a propojení. Učení je na základě prožitku. Na základní škole probíhá kosmická výchova projektovým vyučováním a zahrnuje výtvarnou výchovu, pracovní činnosti, prvouku, vlastivědu i přírodovědu. Také v sobě skrývá chemii, fyziku, zeměpis, dějepis a astronomii. Montessori chtěla, aby lidé žili na celém světě v míru. Cílem je pokusit se nalézt mír v sobě. Výchova k míru může sloužit jako prevence šikany. Výchova k míru nás vede k lásce sebe sama i k ostatním a porozumění, že ačkoliv jsme rozdílní v něčem jsme stejní – jsme lidé.

2.2 Waldrofský přístup

Tato podkapitola pojednává o waldorfském přístupu. Rudolf Steiner byl duchovní učitel waldorfských škol. Učil jak zacházet s vlastními duševními silami. (jak se sebevzdělávat, rozvíjet citění a vůli). Emil Motl prožil anthroposofii, duchovní vědu Rudolfa Steinera, jako pomoc při výchově duše. Motl chtěl založit školu v duchu anthroposofie. „Chtěl zakotvit institucionálně pedagogickou metodu, která současného člověka v jeho duševních silách vychová a posílí, aby těmito silami mohl působit ve světě, aby mohl uchopit vlastní život a sám sebe nasadit tam, kde je to pro něho důležité.” (www.akademietabor.cz/studium/predmety/waldorfska-pedagogika-informace)

Člověk je svobodný až tehdy, když zná sám sebe a umí se sebou zacházet, když umí své schopnosti, ideje a ideály skutečně prosadit.

Waldorfská škola vznikla v roce 1919 v době těžké a sociálně špatné situaci. Vznikla ve Stuttgartu jako svobodné vzorové zařízení nepodřízené státu, ale pouze duchovnímu životu. Mnoho rodin byly traumatizovány z války (chřipka, nedostatek potravin). Do této doby se narodily děti Waldorf Astoria a začala vznikat dělnická škola

„svobodná waldorfská škola.“ Rudolf Steiner našel v anthroposofickém hnutí 12 lidí a vytvořil z nich kolegium. Zákony Baden –Wurtenberska mu umožnily volnou ruku, a proto mohl rozvinout školu na bázi antropologie, didaktiky a metodiky na bázi anthroposofické duchovní vědy v jejích lidských perspektivách. Osobnosti do kolegia vybíral na základě jejich lidských a odborných kvalit, nezáleželo mu na titulech.

Waldorfská pedagogika si všímá vývojových kroků dítěte a mladého člověka. „Na základě Steinerovy antropologie vzniklo od roku 1919 až do současnosti na celém světě několik tisíc pedagogických a léčebně – pedagogických zařízení. Na výchovu je ve Waldorfských školách nahlíženo jako na vývojový proces, v němž jsou určité předměty zaváděny ve specifických fázích individuálního rozvoje osobnosti. Smyslem je upravit učební plán potřebám a postupně se rozvíjejícím schopnostem dítěte.“
(www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa)

Waldorfská škola byla založena jako dvanáctiletá všeobecně vzdělávací škola pro děti ze všech sociálních skupin. Waldorfská škola má zajišťovat (mimo tradiční vzdělávací program) všestranný rozvoj dítěte v praktických a uměleckých oborech. Tímto naplňují myšlenku, že schopnosti a nadání dětí se liší. v osnovách mají zahrnuty předměty jako knihařství, pletení, tkaní, zahradnictví, zeměměřičství. Tím, že mají takto pestrý program dávají možnost, aby si každé dítě našlo činnost ve které je dobré a snižuje tak rozdíly mezi méně a více nadanými dětmi.

Výkony žáků nejsou hodnoceny známkami, ale slovním hodnocením. Vysvědčení na konci roku charakterizuje všechny přednosti a nedostatky dítěte (pokroky i obtíže v uplynulém roce). Ve Waldorfské škole platí zásada, že spolupráce dětí převažuje nad soutěživostí.

V učebních plánech je vidět snaha nenadřazovat jeden předmět druhému. Všechny předměty jsou zařazené do 1.-9. ročníku a jsou povinné. Dívky pracují se dřevem a kovem, chlapci háčkují a pletou. Smyslem je dát všem dětem široký a nespécializovaný základ palety lidských kvalit. Je snaha stavět mosty mezi jednotlivými obory a předměty. Děti jsou nabádány k mezioborovému přemýšlení. v učebním plánu je snaha dosáhnout souladu mezi vědou, uměním a duchovními hodnotami. Právě toto propojení pravdy (vědy), krásy (umění) a dobra (duchovních hodnot) je základem pro vhodné vzdělávání.

J.A.Komenský radil vybrat základní věci a zajistit ucelené vzdělávání (aby bylo dítě uváděno do vědění pomocí obrazů stavěných na jednoduchých základech). Učitel usiluje o osvětlení základních principů (na základě jasných příkladů, které odpovídají věku a schopnostem dítěte) než o zahlcení encyklopedickými přehledy.

Metody, které používají učitelé, aby žáky uvedli do učiva, jsou obraz, rytmus a pohyb. Tyto metody učitelé waldorfských škol běžně používají k naplňování výchovných a vzdělávacích cílů.

Vyučování hlavních předmětů (matematika, český jazyk a literatura, čtení, fyzika, chemie, přírodopis, dějepis, zeměpis atd.) pobíhá v epochách, což jsou dvouhodinové vyučovací bloky. Tyto bloky se dělí na rytmickou část, vyučovací část a vyprávěcí část. Blok je monotematický a probíhá podobu 3-4 týdnů (učitel rozvíjí jedno téma – matematické operace, dějiny Řecka). Další předměty (jazyky, tělesná a výtvarná výchova atd.) se vyučují v klasických hodinách. i tyto hodiny jsou děleny na části – rytmická (říkadla a písničky), vyučovací (probírání nové látky) a vyprávěcí (harmonizace třídy).

Ve Waldorfských školách nejsou učebnice. Místo učebnic jsou materiály, které si učitel nebo ve spolupráci s ostatními učiteli vyrobí. Knihy jsou jako doplněk (cvičebnice či atlasy). Důvod, proč se učebnice nepoužívají je jednoduchý, svou strnulostí nevyhovují dynamickému postupu a aktuálnímu stavu třídy. Právě proto je kladen velký důraz na žákovské pracovní a epochové sešity. Po celou dobu studia (na ZŠ) dítě provází učitel, který v epochách obvykle učí všechny předměty. Učitel je takovým architektem učebního plánu a jeho kompetence jsou velice široké. Učitelé usilují o výchovu svobodných lidí a nesnaží se dětem vštěpit určitý světonázor. Snaží se o rozvinutí vloh žáků, a aby ti to žáci byli v dospělosti schopni orientace, samostatného, odpovědného a sociálně pozitivně zaměřeného jednání.

„Jde tedy o to: vychovávat lidi, kteří jsou schopni vnímat všechno, co se děje ve světě, kteří mohou každého dne, vidí-li něco nového své pocity, své úsudky vyvíjet podle této novosti. Nesmíme vychovávat lidi spokojené se sebou, uzavřené do svého nitra, nýbrž musíme vychovávat lidi, kteří mohou svobodně a otevřeně předstupovat před svět a kteří mohou svobodně a otevřeně jednat ve smyslu toho, co je prospěšné světu.(R.Steiner)“

(www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa)

2.3 Inovativní školy

Během začátku 20.stol se objevují klasické alternativní proudy- Waldorfský přístup, Montessori přístup, Daltonský plán apod.. v České republice se alternativní školy začaly rozvíjet po revoluci.

Kolem roku 2010 přichází vlna zakládání, převážně rodičovských škol. Rodiče čerpají inspiraci v lesních školkách, přírodní, intuitivní pedagogiky nebo ze svobodných škol jako je Sumerhill a Sudbury.

Nově vznikající školy nejsou jasně přiřaditelné k jednomu proudu či směru. Je běžné, že zakladatelé a průvodci necítí potřebu řídit se jediným vzdělávacím směrem. Kombinují více přístupů na základě toho, co je aktuální a nejvhodnější pro děti.

V inovativních školách je běžné, že se zruší předměty, vyučovací hodiny a třídy. Dochází k integraci předmětů do jednoho celku, aby mohli vyučovat mezipředmětově. Rušením tříd se myslí, že děti nesedí klasiky v lavicích se stejně starými spolužáky. Snaha o promíchání věkových skupin.

Školy pracují s obecnými principy – individualizace, svoboda a vnímání člověka jako komplexní bytosti. Velmi často dávají školy důraz na pohyb a ruční práci v přírodním prostředí či emoční stránky člověka. Dalším principem je respekt k odlišnosti a individualitě. Do této kategorie jsem zařadila školy typu za Vinci, Scio, Přírodní škola.

2.4 Domácí vzdělávání

Tato kapitola se věnuje domácímu vzdělávání od historie po současnost. Domácí vzdělávání je jedna z alternativních možností, jak své děti vzdělávat. Na domácí vzdělávání se můžeme dívat z více úhlů. Jedním z nich je, že v naší kultuře má domácí vzdělávání delší tradici než vzdělávání ve školách. v minulosti se děti učili doma od svých rodičů poznatky důležité pro přežití (lovem, zemědělstvím nebo řemeslem). Na vzdělávání

se podíleli nejen rodiče, ale také širší příbuzenstvo. Výchova byla víceméně stejná pro všechny děti. Pracovalo se s dělbu práce, která byla dělena pro chlapce a dívky zvlášť.

Ve vyspělých civilizacích se výchova soustředila na společenské a přírodní jevy a mravní výchovu (základ v náboženství). Roku 3000 př.n.l. vzniklo klínové písmo a domácí vzdělávání získalo užší význam. Lidé z vyšší společnosti se začali systematicky učit číst a psát. Ústní předávání příběhů získalo písemnou formu.

Jak se společnost rozvíjela, lidé se začali zajímat o vzdělávání a výchovu cíleně. Bylo nutné vytvořit vzdělávací systém, díky němuž se mohly poznatky předávat dalším generacím.

„Ve středověku se centrem předávání vzdělání stala církev. Vznikly klášterní školy pro mnichy, katedrální školy pro kněze. v předbělohorské době bychom našli země Koruny české v kategorii vzdělání škol na předních místech států Evropy. Po bitvě na Bílé hoře převzala moc nad školou opět katolická církev v duchu rekatolizace.“ (Smíšek, 2009)

V 17. století myšlenku vzdělávání pro celou mládež prosazoval Jan Amos Komenský v požadavku šestileté obecné školy. Stanovuje věkovou hranici pro vzdělávání od 6-12 let.

V polovině 18.stol se ujala vlády Marie Terezie. Provedla reformu v rakouském školství a zavedla povinnou školní docházku do triviálních škol (vyučovalo se čtení, psaní, počty a náboženství). Stát vykonával dozor i nad církevními školami.

V 19.stol došlo k reorganizaci, která vyvrcholila ve 20.stol. Tím, že se lidé přesouvali za prací do měst. Lidé trávili v práci mimo domov většinu dne, čímž ochabuje vliv rodiny na děti. Stát začíná zasahovat do rodinných funkcí. i přes povinnou školní docházku jsou rodiny, které vzdělávají doma buď sami nebo za pomoci domácích učitelů. Ve vyšších vrstvách je vzdělávání doma společenská norma.

„Důkazem domácího vzdělávání jsou předpisy rakouské později rakousko- uherské monarchie z 19.stol, které platily až do předmnichovské republiky.

Podle říšského zákona č. 62/1869 a jeho pozdější novelizace umožňovala rodičům zajistit svým dětem soukromé vyučování. Vzdělávací proces mohl být vykonáván v soukromých školách nebo v domácím prostředí. v žádné další legislativní normě monarchie není přesně

stanoven a vymezen pojem soukromé vyučování. Naproti tomu domácí výuka může být chápána Nejvyšším správním soudem jako vyučování vztahující se k jednotlivým žákům nebo malým skupinám a přizpůsobení se individuálním potřebám těchto žáků. Výuka není závislá na žádných školsky zařízených místnostech.“ (Morkes, 2004)

„Školní řád z roku 1905 upravuje podrobnosti domácího vyučování. Jeho podmínky platily i v letech předmnichovské republiky.“ (Morkes, 2004)

„Rodičům bylo povoleno vzdělávat své děti ve věku 6-14 let v domácím prostředí. Na starší děti, ve věku 14-19 let, se již školní povinnost nevztahovala. Po požádání byly uvolněny z povinné školní docházky do obecné školy. Rodiče byli školním řádem zavázáni k tomu, aby svým dětem zajistili odpovídající výuku podobnou jako pro povinnou školní docházku obecné či měšťanské školy. Žádné další omezení nebylo pro domácí vzdělávání stanoveno.“ (Morkes, 2004)

Na základě statistických údajů z roku 1906 bylo odhadnuto, že se v Čechách celkový počet dětí v domácím vzdělávání mohl pohybovat kolem 2000.

Morkes (2004) dále uvádí, že nebylo možno vzdělávat děti z více rodin bez svolení školského úřadu. Existoval úřad, který vykonával dozor pouze nad domácím vzděláváním. Evidoval děti a mohl je přezkušovat, případně nařídít vzdělávání ve škole. Když dítě končilo školní docházku, muselo vykonat propouštěcí zkoušku na veřejné škole.

V meziválečném období je domácí vzdělávání hodně zaměřeno na rodiny, které nemohou kvůli špatné dostupnosti děti posílat do školy.

Existence československého zákona č.72/1936 Sb. a protektorátního zákona č. 308/1940 Sb. o domácím vzdělávání dokazuje, že i v těchto dobách bylo možné děti vzdělávat doma. Zájem československé veřejnosti nebyl veliký, jelikož si stát zadal jako cíl zabezpečit docházku dětí do veřejných či soukromých škol.

Vznikaly reformní proudy – pokusné školy. Důraz byl kladen na zvědečnění, demokratizaci, nové metodické přístupy učitelů, svobodné rozhodování žáků a uplatňování jejich individuálních zájmů.

Pováleční komunistický režim zakázal možnost domácího vzdělávání. Potřeboval mít kontrolu nad vzděláváním národa a tak skočili snahy o alternativní vzdělávání. Až po roce 1989 se opět uvolnila atmosféra a byla možnost opět přicházet s alternativními

přístupy na poli vzdělávání. Pro zajímavost české osobnosti, které prošli domácím vzděláváním: E mil Flaška z Pardubic, Magdaléna Dobromila Rettigová, Karolína Světlá, Emanuel Purkyně, Tomáš Gaurik Masaryk, Zdeněk Fibich, Jaroslav Hašek, Otto Wichterle a mnoho dalších.

Legislativa v České republice pro domácí vzdělávání na 1. a 2. stupni

Všeobecná deklaráce lidských práv čl.26 odstavec 1,2 je uvedeno, že každý má právo na vzdělání. Toto právo je realizováno díky bezplatné povinné školní docházce po dobu, jako je uvedeno v zákoně. Odstavec 3 říká, že rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělávání pro své potomky. Domácí vzdělávání nebylo dlouhou dobu ukotveno v zákoně.

„1.1.1997 vznikla Společnost přátel domácí školy s předsedou Michalem Semínkem. Sdružení se snažilo prosadit domácí vzdělávání do českého právního řádu. Ve školním roce 1998/1999 byl povolen experiment domácího vzdělávání pro žáky 1.-5.ročníku základní školy. 26.května 1998 byla podepsána smlouva mezi MŠMT a Bratrskou školou v Praze a experiment mohl začít. v první vlně se přihlásilo 33 dětí z 25 rodin z celé České republiky. Experiment měl trvat 5 let od 1.9.1998, po 5 letech byl experiment ještě o dva roky prodloužen. Experimentu se zúčastnili 3 školy: Bratrská škola v Praze, Církevní základní škola a mateřská škola J.A.Komenského v Liberci, Základní škola v Ostravě Vyškovicích (až od školního roku 1999/2000).“ (Kolář, 2000)

Od 1.1.2005 je domácí vzdělávání uzákoněno jako jedna z forem individuálního vzdělávání pro 1. stupeň.

Základní pravidla a podmínky pro domácí vzdělávání na 1.stupni podle MŠMT

1. Na základě písemné žádosti zákonného zástupce rozhodne ředitel, jestli povolí individuální vzdělávání.
2. Žádost musí splňovat všechny náležitosti, které jsou uvedeny v §41 zákona č. 561/2004 Sb.

3. Když rodina splňuje všechny 4 požadavky, může ředitel povolit individuální vzdělávání. Požadavky jsou:
  - Jsou dány závažné důvody pro individuální vzdělávání,
  - Jsou zajištěny dostatečné podmínky pro individuální vzdělávání (materiální, ochrana zdraví žáka)
  - Osoba, která bude vzdělávat, získala alespoň střední vzdělání s maturitou
  - Jsou zajištěny vhodné učebnice a učební texty, dle nichž se bude vzdělávat.
4. Za každé pololetí koná v kmenové škole zkoušky z příslušného učiva.
5. Pokud nemůže být hodnocení vykonáno, ředitel určí náhradní termín, nejpozději 2 měsíce po skončení pololetí.
6. Při pochybnosti o hodnocení žáka má zákonný zástupce právo se do 8 dní odvolat písemně a požádat o přezkoušení.
7. Ředitel má právo zrušit povolení individuálního vzdělávání. Případy jsou popsány v §41 od.7 (body a –e).
8. O zrušení rozhodne ředitel nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení.
9. Výdaje na individuální vzdělání žáka hradí zákonný zástupce. Výjimky jsou učebnice, základní školní potřeby a dále speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky.

Druhý stupeň základního vzdělávání

„Od 1.9. 2016 je umožněno individuální (domácí) vzdělávání ve všech základních školách.

Za více než deset let možnosti individuálního vzdělávání prošlo touto formou celkem 8314 žáků. Ve školním roce 2015/2016 bylo v domácím vzdělávání 1600 žák.“ (<https://www.irozhlas.cz>)

2.4.1 Důvody pro rozhodnutí k domácímu vzdělávání

Příkladů proč se rodiče rozhodnou nesvěřit své dítě do běžného systému vzdělávání je mnoho, například: nejsou spokojeni s kvalitou škol, chtějí dětem předat své náboženské hodnoty, myslí si, že umí znalosti předat lépe než ve škole, chtějí upevnit rodinné vztahy. Praktické důvody, které vedou rodiče k této volbě mohou být nemocné dítě, dítě s poruchami učení, často cestují do zahraničí. Další mají rozhodnutí založené spíše na svém hodnotovém žebříčku např.: náboženství, nevyhovuje přístup učitelů. Výše jsem popsala první krok na cestě k domácímu vzdělávání. Druhým krokem je zvážit, jestli jsou schopni finančně zvládnout rodinu. Většinou se stává, že vzdělavatelem je matka. Je důležité položit si otázky: matka bude s dětmi celou dobu doma – druhý plat a její realizace jsou nejisté, přezkušování ve školách, hodnocení a přestup do státní školy, zvýšená pozornost na adaptaci dítěte. Jak zajistí rodina kontakt s vrstevníky.

Třetím krokem je zjistit si informace. v České republice je málo publikací či odborných prací na téma domácí vzdělávání. Rodiče by se měli podívat na internetové stránky a čerpat inspiraci od ostatních rodičů či se spojit se školami, které mají zkušenosti s domácím vzděláváním.

Čtvrtý krok je přihlášení. Na stránkách MŠMT jsou k dispozici informace a veškeré formuláře, které rodiče potřebují k podání žádosti. Po vyplnění veškerých údajů se sejdou s ředitelem a metodičkou pro domácí vzdělávání nad pohovorem. Pokud rodina prokáže, že je schopna této formy vzdělávání, je podepsána „Dohoda o zařazení dítěte do domácího vzdělávání.“ Dohoda je závazná pro obě strany, když rodina neobstojí, škola žádost zavrhne.

Přichází samotná organizace výuky. Neexistuje přesný harmonogram dne. Existují podobnosti ve stylu vedení domácího vzdělávání např.:

- Výuka obvykle probíhá v dopoledních hodinách a v oblíbené místnosti v bytě.
- Předměty jako prvouka, přírodověda a vlastivěda jsou vyučovány formou výletů, exkurzí, projektů.
- Výuka výchov je doplněna zájmovými kroužky.
- Výuka je méně časově náročná, děti mají více času na své zájmy.
- Děti jsou zapojeny do domácích prací (úklid, práce na zahradě).

2.4.2 Kmenové školy

Školy jsou povinny zajišťovat rodinám odbornou metodickou pomoc. Snaží se připravovat informace o průběhu roku a seznamovat rodiny s dokumenty jako jsou platnosti. Základní vzdělávací dokumenty, metodické zásady, způsob vedení dokumentace, organizace a průběh přezkoušení dětí. Dle §41 zákona č.561/2004 Sb. mají během roku dvakrát přezkoušet a zkontrolovat znalosti dětí v domácím vzdělávání.

V oblastech Montessori pedagogiky a Waldorfu jsem se nedozvěděla příliš nových informací, jelikož je to takový základ, který se učí. Velice mě zaujaly informace k domácímu vzdělávání. z historie člověk vím, že bohatí měli domácí učitele, ale nikdy jsem si tento fakt nespojovala s označením domácí vzdělávání, brala jsem to tak, že v minulé době byl domácí učitel standard. Zákaz domácího vzdělávání v České republice a jeho postupné znovuzrození mě fascinoval.

3 Praktická část

V praktické části své diplomní práce jsem se zaměřila na představení vybraných škol na základě rozhovorů s vyučujícími a pozorování školy, z pohledu realizace vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví. Školy jsem vybírala z Prahy. Sběr dat probíhal od podzimu 2016 do zimy 2018. Šetření má tuto strukturu: úvodní informace, popis školy, části vzdělávacích programů, kde všude je zmíněna výchova ke zdraví či její části. Snažila jsem se být obsáhlá, jelikož jsou to školy alternativní a každá něčím zajímavá.

Hlavní cíle diplomové práce

V teoretické oblasti diplomové práce jsem se zabývala otázkou historie, rozvojem a vymezením pojmu alternativní školství, hlavní myšlenkou jednotlivých směrů, zastoupením jednotlivých škol v Praze. Cílem praktické části je představit alternativní vzdělávací směry na území Prahy a jejich konkrétní přístup k problematice zdraví.

Hlavní cíl diplomové práce jsem stanovila následovně:

- Představit alternativní školy z pohledu realizace vybraného vzdělávacího oboru výchova ke zdraví.

Cíl výzkumu:

- Představit, jakým způsobem pracují alternativní školy s předmětem výchova ke zdraví

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

K ověření výzkumných předpokladů jsem zvolila metody:

Analýza kurikulárních dokumentů školních vzdělávacích programů a metody polostrukturovaného rozhovoru.

Zkoumaný vzorek

Při volbě vzorku škol výzkumu jsem dala přednost školám v Praze z důvodu:

- Snadné dostupnosti
- Vyššího výskytu alternativních škol než v jiných okresech
- Vybrané školy: Gymnázium Duhovka s.r.o.

Základní škola a střední škola Waldorfská

Střední, základní a mateřská škola da Vinci

Scio Škola Praha 9

Svobodná škola Praha, z.ú.

Gymnázium Přírodní škola, o.p.s.

Soldánovi – rodina vzdělávající doma

Metody výzkumu

Pro výzkumné šetření byly zvoleny metody analýza kurikulárních dokumentů a polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor byl řízený (osnova se stanovenými otázkami, které byly během rozhovoru rozvedeny). Osnova je přiložena níže. Ve své práci neuvádím doslovný přepis rozhovoru, ale pouze výstupy. U lidí, kteří se věnují domácímu vzdělávání, jsem osnovu rozšířila o otázky:

Kde a jak dlouho jste v zahraničí žili?

Podpora ze školy (materiály, konzultace apod.)?

Jakým způsobem jste zapojili výchovu ke zdraví do vašeho učebního plánu?

Jaké byly návraty do školy (tam kde se děti vrátily na rok do Čech a pak opět vycestovaly)?

Osnova pro polostrukturovaný rozhovor

Chtěla bych Vás požádat o informace o Vaší škole.

Máte předmět výchova ke zdraví na Vaší škole?

Pokud ano – jakou má časovou dotaci, učí ho aprobovaný učitel?

Pokud ne – v jakých předmětech se promítá?

1. Zdravý životní styl
2. Životní prostředí – třídění, doprava.
3. Partnerství a sexualita – antikoncepce, změny těla, partnerské vztahy
4. Komunikace s vrstevníky – řešení konfliktů, agrese, moje emoce

Jak podporuje škola zdravý přístup k životu? (nástěnky, projekty, programy zdraví, preventivní programy)

Chodíte někam na exkurze?

Fungují třídnické hodiny na prohlubování pozitivních vztahů ve třídě?

Metodologie DP

Diplomová práce má část teoretickou a část empirickou, z nichž každá má své podkapitoly.

V teoretické části, která má charakter kvalitativního výzkumu, jsem použila proceduru monografickou. Technikou teoretické části byla obsahová analýza. Jednalo se především o analýzu textu. Při práci s textem jsem prováděla komparaci informačních zdrojů.

V empirické části jsem použila proceduru rozhovoru a pozorování, která souvisela s kvalitativním výzkumem diplomové práce. Základní technikou byl strukturovaný rozhovor. Základní soubor empirické části byly alternativní školy v Praze a rodiče vzdělávající doma.

Tabulka 2: Časový harmonogram diplomové práce

Příprava teoretické části	01/15-06/15
Teoretická část	06/15-12/15
Příprava výzkumu	01/16-02/16
Popis a zmapování alternativních škol na území ČR	04/16
Výzkum	09/16-12/17
Zpracování a interpretace výsledků výzkumu	09/16-02/18

3.1 Montessori přístup

První školou, kterou jsem navštívila, v rámci výzkumu diplomové práce bylo Gymnázium Duhovka. Na některých školách byl problém se domluvit na schůzce, domlouvání mi někdy zabralo i 3 měsíce.

3.1.1 Gymnázium Duhovka

Pro tento alternativní přístup, jsem si vybrala Gymnázium Duhovka. Školu jsem navštívila v říjnu 2016. Pro ověření předpokladu 1: jsem zvolila metodu analýza ŠVP a výroční zprávy.

Gymnázium sídlí na Ortenově náměstí. Je ve staré části budovy. z jedné strany je základní škola, která nemá s Duhovkou nic společného. Duhovka má propracovaný systém vzdělávání od 1,5 roku -19 let. Budovy mají rozesety po celé Praze. Já byla na gymnáziu. Níže bych ráda přiblížila vize této školy a profil jejich absolventa. Poté budou následovat informace o výchově ke zdraví, které jsem získala z rozhovoru.

Na základě analýzy dokumentů školy (ŠVP a výroční zprávy) jsem zjistila následující. Na žáky je pohlíženo bez předsudků, každý má právo rozvíjet svůj potenciál způsobem, který mu vyhovuje. Pro rozvoj osobnosti se škola snaží připravit vhodné prostředí, ať už materiální, tak především atmosféru školy. Škola podporuje sebedůvěru, navazuje na již naučené učivo a rozvíjí to, co už žák zná. Hodnotí se vždy konkrétní

chování nikoliv osobnost žák. Učitelé se snaží sami rozvíjet, aby žákům mohli předat ještě něco navíc. Škola podporuje kontakt s rodiči. Snaží se průběžně zjišťovat, jak jsou spokojeni s působením školy, data vyhodnotí a dále s nimi pracují. Škola naplňuje státem předepsané vzdělávací cíle a obohacuje je o nové poznatky z pedagogicko- psychologické praxe z celého světa. U nových studentů se škola snaží ověřovat, zda se idee školy setkávají s ideemi žáků a rodičů, aby nevznikali nedorozumění.

Upřímný a otevřený vztah je ve škole prioritou. Roli pedagoga vnímají jako roli průvodce, který pomáhá najít cíle, cestu a radost z vědění. Podporují jedinečnost svých žáků a vytváří bezpečné prostředí, které je podpořeno pravidly, které platí na škole i ve společnosti. Ve škole jsou žáci z různých kulturních a sociálních vrstev, díky tomu se žáci učí emoční inteligenci a pochopení odlišností mezi sebou.

Je zde kladen důraz na kritické myšlení. Žáci nedostávají informace podané jako definitivní pravdu. Žáci jsou vedeni ke schopnosti se orientovat v množství informací a vyhodnocovat. Žák je veden k tomu, že se sám je schopen učit a mít z toho radost. Učí se spolupracovat a zároveň prosazovat i sebe samu.

Profil absolventa

„Přemýšlení staví výše než dovednosti a znalosti, umí přemýšlet v souvislostech

- kriticky hodnotí vše, co se dozvídá a následně pracuje s tím, co se mu jeví jako smysluplné,
- postupně nachází svůj vlastní osobitý způsob myšlení, který dále rozvíjí,
- věci neposuzuje izolovaně, ale v širším kontextu a souvislostech,
- udržuje si svěží a otevřený přístup k novým věcem, rozšiřuje své možnosti,
- zajímá se o principy a logiku věci a nenechá se svázat dogmaty či ideologií,
- chybu bere jako přirozenou součást učebního procesu,
- neustále hledá optimální řešení,

- přijde-li s lepším řešením problému někdo jiný, je připravený se vzdát toho svého,
- z hlediska významu staví na první místo rozvoj kritického myšlení, dále úroveň dovedností a teprve nakonec znalosti.

Vzdělání vnímá jako užitečný nástroj k uchopení světa

- uvědomuje si, že dnešní svět se velmi rychle mění a že svět se nebude přizpůsobovat jemu, ale on se musí přizpůsobit světu,
- chápe, že jde především o to, aby si uměl v životě poradit,
- celoživotní vzdělávání pro něj není prázdným pojmem, ale cestou, kterou chce jít,
- cítí, že pracovat na sobě, získávat nové dovednosti a znalosti je přirozené a v souladu s tím, co znamená být člověkem,
- postupně nachází to, co ho opravdu zajímá a tomu se věnuje do hloubky.

Věří, že on sám je tvůrcem svého vlastního života a i svět kolem sebe vnímá jako živý organismus, který se neustále vyvíjí

- ví, co chce a jde si za tím,
- přebírá odpovědnost za vše co vytváří,
- je samostatný, má rád svá vlastní řešení, ale nelpí na nich,
- nebojí se přiznat, že něco neví,
- přijímá svět takový jaký je. Když mu něco nesedí, tak s tím aktivně pracuje,
- nečeká, že jeho problémy za něj vyřeší někdo jiný,
- reflektuje, co svým chováním způsobuje,

- víc dělá, než mluví,
- baví ho poznávat svět.

Zajímá se o sebe, o druhé a vůbec o život v celé jeho hloubce a šíři

- dokáže ocenit různé úhly pohledu na jednu věc,
- dokáže porozumět tomu, co potřebuje on sám, jeho rodina, škola, společnost a umí tyto potřeby skloubit,
- váží si svojí práce i práce druhých,
- rozumí tomu, že některé věci nemůže obsáhnout sám. Ví, že je součástí celku.
- čerpá inspiraci a získává obohacení ze spolupráce s druhými, vytváří společné projekty,
- hledá „čistá“ řešení, tzn. taková, která jsou nejen v jeho zájmu, ale jsou užitečná i pro ostatní zúčastněné,
- respektuje dohodnuté principy spolupráce s druhými,
- zná své místo ve společnosti.“ (<http://www.duhovkagymnazium.cz/filozofie-duhovky/profil-absolventa/>)

Rozhovor jsem dělala s Mgr. Barborou Glaserovou, která na škole působí jako vyučující předmětů (výchova pro život a občanská výchova) a metodik prevence. Při rozhovoru jsem se především zajímala o výchovu ke zdraví, a jakým způsobem ji mají zapojenou do výuky.

Samostatný předmět výchova ke zdraví nemají v osnovách. Témata, která jsou obsažena ve výchově ke zdraví, jsou probírána následovně:

- Chemie – projekt na cukry v potravinách. Na nástěnce mají vyvěšené jídlo a pod ním množství cukru, které obsahuje.
- Výchova pro život – nácvik první pomoci, poruchy příjmu potravy (projekt měření Barbie), kritické myšlení (příběhy anorektiků)
- Mediální výchova – kyberšikana, jak nás ovlivňuje reklama.
- Finanční gramotnost – vytváření svačin pro spolužáky (tvoření rozpočtu, výroba zdravých svačin), následně prodej spolužákům, učitelům a rodičům.
- Třídnické hodiny – práce na vztazích (preventivní program). Dochází i psycholog, který vede některé programy.
- Návykové látky – programy vede metodik a organizace Sananim.
- Škola se zaměřuje na výjezdy – Sportovní kurz, Bike trip (po Evropě), Biologické terénní cvičení, Adaptační kurz, Vodácký kurz, Lyžařský výcvik. Mají i výjezdy k projektům (např.: návštěva Dukovan v rámci projektu energetika).

Škola je postupně rekonstruovaná a veškeré třídy mají mnoho prostoru a moderní vybavení. v každé třídě jsou koše na tříděný odpad. Na chodbách mají studenti prostor pro volný čas (počítače, stolní fotbal, pohovky). Škola nemá vlastní jídelnu, a tak jsou žáci nuceni stravovat se jinde. Škola zajistila stravování v blízké restauraci zaměřené na saláty a zdravou stravu a v Cermatu, kde mají studenti výběr z 5 jídel. Studenti mají k dispozici i kuchyňku pro ohřívání jídla ve škole kde je nastavené pravidlo, že si nemají ohřívát polotovary atd. Dále jsou ve škole rozmístěna pítka. Škola nemá automaty na nic, uvažovali o automatech na mléčné výrobky, ale nevýhodou je, že se potraviny musí rychle spotřebovat.

3.1.2 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Z analýzy dokumentů a následném rozhovoru, mohu potvrdit, že předpoklady 1 i 2 byly naplněny. Škola se snaží jít hodně příkladem a při návštěvě působila velice přátelsky. Čekala ji ještě v budoucnu rekonstrukce a myslím, že problematiku zdraví mají v žebříčku hodnot vysoko. Příklad naplnění předpokladu 1: starost o stravování dětí (zajištění jídelen, kontrola toho, jak se stravují), výjezdy, tematické bloky. Příklad naplnění předpokladu 2: výchova ke zdraví je realizována v mnoha předmětech v souladu s hodnotami školy (kritické myšlení, důraz na vztahy ve škole).

3.2 Waldorfský přístup

3.2.1 Základní škola Waldorfská

Základní školu Waldorfskou jsem navštívila na podzim 2017. Pro ověření předpokladů jsem analyzovala ŠVP pro základní školu i pro střední školu.

K tématu waldorfský přístup jsem navštívila základní školu Waldorfskou na Praze 4. Rozhovor jsem vedla Mgr. Janou Zahrádkovou. Níže jsou informace o škole. Ve stejné budově jako základní škola, sídlí též waldorfské lyceum. Při prohlížení internetových stránek jsem se dívala i na lyceum a zaujal mne přístup nejen waldorfský, ale především opravdu příprava na budoucnost. Dovolila jsem si tedy rozšířit informace o základní škole, ještě o informace o lyceu, protože i to stojí za zmínku.

Základní škola Waldorfská je státní škola spadající do sítě speciálního školství, zřizovatelem je magistrát hlavního města Prahy. Na základě zásad waldorfské pedagogiky pracuje s dětmi se zdravotním postižením a se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Škola zahájila svou činnost v roce 1990/1991 jako experiment pod hlavičkou Zvláštní školy v Josefské ulici. Vyučovat se začalo ve 2. a 3. ročníku, do tříd byli žáci zařazeni vedením Zvláštní školy. v roce 1991 dosáhla škola právní subjektivity a získala mezinárodní status Waldorfská a začala užívat nový název Svobodná speciální škola Jana Amose Komenského.

Ve školním roce 1991/1992 byla výuka v 1.- 4. ročníku, další rok byla otevřena nová škola. v roce 2000 už měla škola plný počet ročníků. Nyní škola sídlí v ulici Křejského v Praze 4.

Základní škola má kapacitu 108 žáků v 10 kmenových učebnách. Ve třídě bývá 12 žáků. Je vybavena speciálními učebnami pro výtvarnou výchovu, hudební výchovu, fyziku, tvořivou dramaturgii, tanec a jiné pohybové aktivity a sálem. Dílny na keramiku, truhlářství, řezbářství a šití, kuchyň pro výuku přípravy pokrmů – vaření. Do tělocvičny dochází žáci na Gymnázium Opatov. Stavování je také zajištěno v budově Gymnázia Opatov. Jídelna je moderní a nabízí výběr ze 3 jídel a vždy je jedno zeleninové. Žáci mohou využívat 2 budovy v Podkrkonoší v Roškopově u Staré Paky.

Základní škola vzdělává žáky s lehkým mentálním postižením, těžšími poruchami učení a pozornosti a žáky s poruchou autistického spektra. S individuálními možnostmi žáka jsou rozvíjeny také jeho osobnostní kvality, pohybové, umělecké a rukodělné schopnosti. Cílem je žáky připravit na vstup do odborného učiliště a samostatný praktický život.

Cíle:

- „Usilujeme o harmonický vývoj dítěte v souladu s jeho aktuálním vývojovým stupněm a konkrétními vzdělávacími potřebami.
- U dětí se snažíme podněcovat zvědavost, zájem o vzdělávání, tvořivost, toleranci, společenskou odpovědnost a důvěru.
- Respektujeme individuální možnosti a schopnosti každého dítěte, individuální tempo, temperament.

- Naším cílem je probouzet skryté schopnosti dětí a umožnit jim jak skutečný rozvoj individuality, tak i jejich sociální integraci.
- Cílem je, aby dítě získalo za pomoci sil myšlení, citění a vůle v průběhu výuky ucelený a nezkraslený pohled na okolní svět.
- Při práci s dětmi využíváme prvků léčebné pedagogiky a umělecká cvičení jako malování, modelování, práci se dřevem, léčebnou eurytmii, kreslení forem, hraní na hudební nástroje, Bothmerovu gymnastiku, hiporehabilitaci, logopedii, pracovní činnosti (předení, tkaní, šití, práce s ovčí vlnou, práce se včelím voskem, řezbářství, kovářství, keramika, práce s proutím, zahradnické práce).
- Teoretická i praktická výuka probíhá ve školní budově na Opatově. Některé epochy a vyučovací témata se v nižších ročnících uskutečňují v rámci školy v přírodě v nadačním domě v Roškopově u Staré Paky. Tento dům vlastní a provozuje Nadace JAK, která se podílí na činnosti školy.
- Při škole funguje ranní a odpolední školní družina (1. – 6. třída) a školní klub (7. – 12. třída).“(<http://zs.waldorfska.cz/>)

Výuka v epochách

Hlavní vyučovací předměty (český jazyk, matematika, zeměpis, dějepis, fyzika, chemie, biologie, přírodopis) se učí vždy v ranních vyučovacích blocích (2x45min) po dobu 2-4 týdnů. Ostatní předměty (anglický jazyk, hudební výchova, pracovní činnosti, eurytmie, tělesná výchova, výtvarná výchova) se vyučují v obvyklých 45 minutách vyučovacích hodin.

Rytmus

Epochy i další hodiny jsou členěny na 3 části: 1. Rytmičká část (hra na flétnu, rytmizace, pohyb, říkanky, říkadla, motorická cvičení), 2. Vyučovací část (učební látka), 3. Vyprávěcí (tematické vyprávění na závěr epochy).

Rytmus je důležitý v celé waldorfské pedagogice – svátky, slavnosti, pomáhá dětem přirozeně prožívat okolní svět. Třídní učitel vede svou třídu od 1.- 8. Třídy. Vysvědčení má slovního hodnocení.

Předměty, kde jsou začleněny témata z výchovy ke zdraví

Ekologicko-environmentální výchova

Ekologicko-environmentální výchova se prolínají jako průřezová témata. Jde o předměty tvořivá dramatika, člověk a jeho svět, člověk a společnost, umělecké a pracovní předměty.

Prakticky se zapojí všechny ročníky do třídění odpadů, výzdobou školy vlastnoručně vyrobenými plakáty, šetření materiálů při pracovním vyučování, sběrem ovoce, úpravou travních ploch kolem školy, péčí o pozemky, pěstováním obilí a zeleniny aj. Škola využívá vlastní pozemky a zahradu. Ve všech ročnících je budován vztah a úcta k životnímu prostředí.

Waldorfské lyceum

Waldorfské lyceum je zřízeno hlavním městem Prahou. Studium je zde denní 4leté. Waldorfské lyceum nabízí vzdělávání zaměřené na celostní a osobnostní rozvoj. Využívá perspektivní vzdělávací model.

Procesy vyučování a učení

Výuka se snaží přihlížet k rytmickému průběhu školního roku. Teoretické, umělecké a praktické předměty jsou rozloženy tak, aby se střídaly v určitých rytmech. Realizují trojrozměrné vzdělávání – hlavy, srdce a rukou (myšlení, cítění, vůle). Výuka probíhá ve 3 fázích: a) prožívání, pozorování, experimentování

b) popisování, analýza, zobecňování

c) zpracování, analýza, zobecňování.

Žák si za pomoci induktivní metody činí vlastní zkušenost a poznání. Ve waldorfské pedagogice je důležité exemplární pojetí výuky. Znamená to, že žák si znalosti osvojuje do hloubky.

Předměty jako - mateřský jazyk, matematika, zeměpis, dějepis, biologie, fyzika, chemie jsou vyučovány v epochách. Epocha funguje tak, že na začátku dne je dvouhodinový blok, který je 3-4 týdny probírán jeden předmět. Blok je obvykle členěn na umělecky laděnou rytmickou část, poté hlavní část a část vyprávěcí. Dbá se na vnitřní pestrost a střídání aktivit, což vede k racionální a hygienické výuce. Předměty, které je nutné pravidelně procvičovat, se vyučují v celém školním roce ve 45 minutových vyučovacích hodinách. Například matematika se vyučuje v epoše a zároveň v klasických 45 minutách každý týden.

Ve škole převažuje slovní hodnocení, které bere v potaz žákovy individuální zvláštnosti, vývoj intelektových, sociálních i volních schopností a dovedností.

Úloha Waldorfského lycea

a) Osobnostní oblast

- snaha vést žáky k vlastnímu úsudku a poznání skrze své zkušenosti

b) Poznávací oblast

- velký důraz je kladen na pochopení věcí do hloubky
- vše může být zpochybněno
- učitel musí umět obhájit to, co říká lidsky i odborně
- důležité jsou experimenty
- základem vyučování je fenomenologické vyučování – učitel vybere určité fenomény, jejichž prozkoumání pomůže pochopit látku

c) Sociální oblast

- žáci se učí spolupracovat
- základy pro zařazení do reálného života, pro práci v týmu

- praktické zkušenosti – během projektů, uměleckých a odborných kurzů, tzv. praktika v různých sociálních prostředích

Příklady praktik, které studenti absolvují během studia

Ekologické praktikum

„Toto týdenní výjezdní praktikum ve 2. ročníku zprostředkovává studentům prakticky základní hodnoty ve vztahu člověka k přírodě. Realizuje se jedna ze dvou možných variant.

Centrálním motivem **varianty I** je terénní biologická práce ve skupině. Úkoly jednotlivých skupin jsou navrženy podle biodiverzity a ekosystémového zastoupení na navštívené lokalitě. Studenti řeší následující témata:

- organismus a prostředí
- vztahy mezi organismy
- producenti, konzumenti, destruenti
- struktura a vlastnosti ekosystémů

Centrálním motivem **varianty II** je práce studentů jako kolektivu, která zanechá v lokálním měřítku významný dlouhodobější pozitivní vliv na krajinný charakter navštívené oblasti. Může se jednat o nejrůznější praktické činnosti spojené s aktivní ochranou přírody. Tato varianta praktika může proběhnout např. ve spolupráci s některou z CHKO, se statkem zaměřeným na ekologické zemědělství či s jinou institucí. Studenti řeší následující témata:

- životní prostředí, příroda a kultura
- lokální a globální charakter lidského vlivu na životní prostředí v historii a současnosti

- zdroje a odpady v přírodním a lidském světě
- charakter odpadů a způsoby nakládání s nimi
- přírodní a kulturní krajina, člověk jako ničitel a člověk jako pěstitel
- globální vědomí a lokální jednání
- možnosti péče o životní prostředí
- formy zemědělství a jejich vliv na krajinu

Sociální praktikum

Smyslem sociálního praktika ve 3. ročníku je prakticky řešit základní otázky vztahující se k životu každého z nás (vývojové potřeby člověka, život lidí sociálně či zdravotně znevýhodněných, problematiku závislostí, otázky odchodu ze života a připravenosti na něj) a seznámit se s možnostmi účinné pomoci a podpory v podobách, ve kterých je u nás realizována.

Sociální praktikum je realizováno formou přímého pozorování a praktické práce ve školských zařízeních, speciálně-pedagogických zařízeních a sociálních službách (spolupracujeme s 20-25 institucemi). Praktikum probíhá 2 týdny, týden v jednom zařízení a týden ve druhém. Studenti jsou začleněni do běžného provozu, jejich pracovní doba je 6 hod denně. Na konci každého týdne zpracuje vedoucí praktika na příslušném pracovišti stručné hodnocení studenta. Ten pak ještě zpracovává z každého zařízení zprávu v zadaném členění.“ (<https://www.wlyceum.cz/web/prijimacky/ukazky-z-vyuky/praktika/>)

Celkově je studium koncipováno tak, aby se student:

- **učil poznávat** – osvojil si nástroje pochopení světa, rozvinul vlastní „živé“ myšlení
- **učil jednat** – byl schopen tvořivým způsobem zasahovat do svého prostředí, měl vůli k zodpovědnosti

- **učil žít společně** – byl schopen komunikovat a spolupracovat s ostatními a podílet se tak na různých lidských činnostech
- **učil být** – dokázal utvářet vlastní osobnost, najít svou individuální cestu životem

Tabulka 3: Stupně vytváření samostatného myšlení (úsudku)

	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník
CHARAKTER ÚSUDKU	teoretický úsudek	oduševnělý úsudek	individualizovaný úsudek	praktický úsudek
ZÁKLADNÍ TÉMATA	příčiny a jevů, vnější zákonitosti	záměrnost jednání, vnitřní zákonitosti	způsob myšlení, světonázorové otázky	realizace vlastních cílů, zapojení do současného světa
HLAVNÍ OTÁZKY	– Co je příčinou? – Jaké musí nastat podmínky? – Jaké je možné nalézt společné zákonitosti? – Dokážeme předpovědět výsledek?	– Co bylo impulsem? – Proč jsou věci zrovna takové? – Proč události probíhaly právě tímto způsobem? – Jaké jsou záměry lidského jednání?	– Co je motivem vývoje, smyslem života? – Jakými způsoby se lze dívat na svět a který způsob pohledu je přiměřený? – Jak se uskutečňují ideje?	– Jak se zapojit do života? – Kde mohu použít své schopnosti a dovednost? – Mohu já jako jedinec nějak ovlivnit věci ve světě? – Za co se dokážu postavit?
NA ČEM PRACUJEME	– porovnávání – chápání důsledků z příčin a podmínek – symetrie, polarity – kompozice, forma – hledání zákonitostí v jevech, které může myšlení přezkoumat – mechanické, konstrukční, či vývojové principy – přesnost v jednání – objektivita, jasnost v myšlení – hledání vlastního postoje, počátek individuální samostatnosti (a zodpovědnosti)	– analýza – chápání procesů – myšlení nekonečna – abstraktní myšlení, obrazné pojmy – věci, které nevidíme, ale můžeme představit – cyklické pojetí času – utváření prostředí člověkem – lidské vztahy, sociální zákonitosti – nahlédnutí dovnitř, niternost – subjektivita – rozvoj empatie, vcítění – život jako cesta	– syntéza – chápání celků – souhrnné přehledy – procesy přeměny – sledovat budoucnost v dnešním stavu věcí – vnímat ideje ve skutečnosti – hledání světonázoru a stylu myšlení – vlastní stanovisko – pochopitelnost světa – zodpovědnost jednotlivce za společenství – spolupráce na dosažení cíle	– reflexe skutečnosti – chápání svého místa ve společnosti – kladení si vlastních cílů – cílené jednání – samostatná vůle – sebeprezentace – nasměrování profesního zaměření – situace ve světě a má osobní budoucnost v něm – otevřenost k tomu, co přináší život – ochota přijmout zodpovědnost
VĚCI JSOU	Spočitatelné	Myslitelné	Poznatelné	Vykonatelné

Zdroj: (<https://www.wlyceum.cz/web/prijimacky/pojeti-studia/>)

Profil absolventa

Vzdělávání směřuje k vytváření osobnostní identity žáka na základě všeobecně kulturních, společenských a mravních hodnot.

Oblast předmětů povinného základu

- spolehlivá znalost českého jazyka a schopnost kultivovaného využívání
- znalost dvou cizích jazyků na úrovni běžné hovorové komunikace a dovednost číst s porozuměním
- pochopil principy fungování demokratické společnosti a ekonomických vztahů. Základní návyky chování občana multikulturní společnosti s důrazem na svobodu, toleranci.
- Základní matematické vědomosti a dovednosti potřebné v běžném životě i pro další vzdělávání
- Základní přírodovědné vědomosti a pojmy
- Základní orientace v dějinách s důrazem na vývoj lidského vědomí (současnost polit. a právního řádu a principů demokracie)
- Vytvoření estetického vnímání a hodnocení uměleckých děl, svých hudebních a výtvarných projevů
- Rozvinutí dovedností potřebných pro celoživotní vzdělávání
- Naučit se poznávat okolní svět i sebe sama

V oblasti volitelných předmětů

Humanitní specializace

- Porozumět kulturní diverzitě
- Získat základní orientaci ve struktuře lidské osobnosti

- Sebereflexe, vnímání a korigování svých postojů a chování
- Rozvinutí sociálních dovedností

Přírodovědná specializace

- Hluběji porozumět přírodním jevům
- Hledat řešení aktuálních přírodovědných a ekologických problémů

Rozhovor s Mgr. Janou Zahrádkovou

Máte ve škole předmět výchova ke zdraví?

Samostatně pouze v sedmé třídě. Zde se probírá výživa.

Pokud ne v jakých předmětech se promítá?

V biologii a chemii.

Témata:

Zdravý životní styl

Ve všem a při každé příležitosti se ve škole pracuje se zdravým životním stylem.

Životní prostředí – třídění, doprava.

Třídí se v celé škole. Třídí se hliník a karton navíc oproti běžnému třídění. Koše jsou na škole 2 (ve sborovně a na jedné chodbě)

Partnerství a sexualita (antikoncepce, změny těla, partnerské vztahy).

Sexuální výchovu máme v 9.-10. třídě v předmětu rodinná výchova. Jinak řešíme aktuální situaci, když děti přijdou s nějakým tématem, věnujeme se mu. Máme třídní kruhy.

Komunikace s vrstevníky (řešení konfliktů agrese, moje emoce).

Předcházejí problémů kruhy ve třídě, společným setkáváním a preventivními programy. v 8.-9. třídě

Jak škola podporuje zdravý přístup k životu? (nástěnky, projekty, programy zdraví, preventivní programy)

Nástěnky nemáme. Každá třetí třída prochází epochou ze zrna chléb. Děti si musí zorat pole, zasít, starat se o obilí. Sklidit a pomlít mouku, z mouky upéct chleba. Podpora zodpovědnosti, vážení si práce.

Chodíte někam na exkurze?

Chodí do chráněných dílen, dívat se na řemesla, na návštěvu do divadla, ekocentrum. Jedenkrát týdně kolegium – společná práce. Prevenci si děláme sami.

3.2.2 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Ověření předpokladů 1 i 2 se potvrdilo. Škola má k dispozici veliký komplex a vytváří pro žáky bezpečnou komunitu. Tím, že mají specifické žáky, je o něco náročnější propojení mezi sebou. Škola působila velice pozitivním dojmem, už to, že při příchodu a odchodu má jeden pedagog službu a s každým žákem se pozdraví, působí velice příjemně. Líbí se mi jejich praktické nácviky ať epocha ze zrna chléb, tak i na lyceu praktika. Přijde mi, že zde jsou vedeni žáci praktickým příkladem a nikoliv jen slovy.

3.3 Inovativní školy

3.3.1 Přírodní gymnázium o.p.s

Přírodní gymnázium jsem navštívila na podzim 2017. Pro ověření předpokladů jsem analyzovala ŠVP. Přírodní gymnázium bylo založeno v roce 1993. Hlavní filozofií školy jsou:

- Škola funguje plnohodnotným životem tady a teď.
- Každý se zde může realizovat bez ohledu na věk, talent.
- Velký důraz na společenství.

Zaměření školy

Studium na Gymnáziu Přírodní škola je osmileté a je rozděleno na dva stupně – nižší (prima až kvarta) a vyšší (kvinta až oktáva). Školní vzdělávací program pro nižší stupeň osmiletého gymnázia však vychází z celkové koncepce výchovně vzdělávacího systému Přírodní školy.

Hlavní prvky fungování školy

- Malý kolektiv (max. kapacita školy je kolem 90 studentů),
- Společné výjezdy mimo Prahu (6-8 týdnů),
- Maximální zapojení studentů (samospráva, lektorská praxe, systém patronů pro mladší studenty,
- Specifický systém zkoušení a hodnocení (dílčí zkoušky tzv. podmínky a rozpočtů),
- Komplexní dlouhodobé výzkumné a tvůrčí projekty, kde je důraz na společnou práci věkově smíšených skupin,
- Společné cíle kolektivu, kde k dosažení jsou zapotřebí všichni.

„Hodnoty, na kterých stojí naše škola

- týmový duch,
- učení jako osobní rozvoj,
- překonávání sebe sama,
- samostatnost a zodpovědnost,

- aktivní pomoc ostatním,
- osobní příklad,
- empatie a úcta k druhým,
- poctivost a opravdovost,
- praktičnost,
- smysluplnost a přesah,
- souznění s přírodou.

Mise – proč naše škola existuje?

Škola v našem pojetí je všestrannou přípravou i plnohodnotným životem. Do všeho, co ve škole děláme, maximální měrou zapojujeme děti.

Jak se snažíme misi naplnit:

- výchova a vzdělávání probíhají prostřednictvím společných činností a osobního příkladu – učení se příkladem a vychovávání se navzájem od sebe v přirozených (tj. věkově smíšených) skupinách
- společně vytváříme pravidla a snažíme se o jejich důsledné dodržování (řád všedního dne)
- děti by měly cítit, že jsou přijímány, že se jim osobně věnujeme a máme je rádi
- máme promyšlený systém studentské samosprávy, která se významně podílí na rozvoji, organizaci a hodnocení naší školy
- vše co děláme, by mělo být smysluplné a užitečné i pro naše okolí

- mezioborové vzdělávání.“ (<http://www.prirodniskola.cz/o-skole/kdo-jsme/>)

Profil absolventa

- ovládají základy hlavních oborů přírodních i humanitních věd,
- jsou schopni samostatně vyhodnotit problém a navrhnout řešení,
- samostatně vyhledává a uspořádává potřebné informace,
- umí rozfázovat své kroky při řešení problémů,
- dokážou se, alespoň na amatérské úrovni zapojit do uměleckých činností (hudba, divadlo, výtvarno),
- jsou schopni vysvětlit a prosadit svůj názor, připouštět názory druhých,
- jsou schopni samostatné reflexe,
- umí hovořit o problémech,
- umí pracovat v týmu,
- mají empatii vůči mladší, slabším, handicapovaným.

Jak ve škole pracují s předmětem výchova ke zdraví?

1) obsahové, časové a organizační vymezení

„Vzdělávací obsah předmětu Výchova ke zdraví odpovídá jeho vymezení v RVP ZV a je realizován jak v sekundě, tak i v tercii jednak blokově na školním zdravotnickém kurzu, tak i průběžně, neboť úzce souvisí s autentickým životem školy. Výchova ke zdraví tedy probíhá v rámci projektových dní, na dalších školních výjezdech, kde dochází k otužování, osvojování stravovacích návyků, duševní relaxaci atd., .), případně začleněním do vzdělávacího obsahu dalších předmětů (např. Bi, Ch, TV). Vzhledem k individuálnímu i sociálnímu rozměru zdraví jsou v rámci Výchovy ke zdraví zařazovány

tematické celky průřezového tématu osobnostní a sociální výchovy.

2) Učivo

„**VZTAHY MEZI LIDMI a FORMY SOUŽITÍ** adaptační výjezdový kurz, zapojení studentů do studentské samosprávy, sekunda, tercie, kvarta – školní výjezdy, projektové středky, přesah OV)

ZMĚNY v ŽIVOTĚ ČLOVĚKA a JEJICH REFLEXE (sekunda, tercie – v rámci projektových střed; přesah: Bi)

dětství, puberta, dospívání – tělesné, duševní a společenské změny sexuální dospívání a reprodukční zdraví – zdraví reprodukční soustavy, sexualita jako součást formování osobnosti, zdrženlivost, předčasná sexuální zkušenost; promiskuita; problémy těhotenství a rodičovství mladistvých; poruchy pohlavní identity, vztahy ve dvojici – kamarádství, přátelství, láska, partnerské vztahy, manželství a rodičovství, vztahy a pravidla soužití v prostředí komunity – rodina, škola, vrstevnická skupina, obec, spolek

ZDRAVÝ ZPŮSOB ŽIVOTA a PÉČE o ZDRAVÍ (zdravotnický kurz, projektové středky, tercie – návaznost na biologii člověka, přesah: TV)

výživa a zdraví – zásady zdravého stravování, pitný režim, vliv životních podmínek a způsobu stravování na zdraví; poruchy příjmu potravy auto-destruktivní závislosti – psychická onemocnění, násilí mířené proti sobě samému, rizikové chování (alkohol, aktivní a pasivní kouření, zbraně, nebezpečné látky (bezpečnost v dopravě a předměty, nebezpečný internet), násilné chování, těžké životní situace a jejich zvládnutí, trestná činnost, dopink ve sportu. skryté formy a stupně individuálního násilí a zneužívání, sexuální kriminalita – šikana a jiné projevy násilí; formy sexuálního zneužívání dětí; kriminalita mládeže, komunikace se službami odborné pomoci bezpečné chování a komunikace – komunikace s vrstevníky a neznámými lidmi, bezpečný pohyb v rizikovém prostředí, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií, sebeochrana a vzájemná pomoc v rizikových situacích a situacích ohrožení. dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví – bezpečné prostředí ve škole, ochrana zdraví při různých činnostech, bezpečnost v dopravě, rizika silniční a železniční dopravy, vztahy mezi účastníky silničního provozu vč. zvládnutí agresivity, postup v případě dopravní nehody (tísňové volání, zajištění bezpečnosti) manipulativní reklama a informace – reklamní vlivy, působení sekt ochrana člověka za mimořádných událostí - klasifikace

mimořádných událostí, varovný signál a jiné způsoby varování, základní úkoly ochrany obyvatelstva, evakuace, činnost po mimořádné události, prevence vzniku mimořádných událostí vlivy vnějšího a vnitřního prostředí na zdraví – kvalita ovzduší a vody, hluk, osvětlení, teplota tělesná a duševní hygiena – zásady osobní, intimní a duševní hygieny, otužování, význam pohybu pro zdraví, režim dne ochrana před přenosnými chorobami - základní cesty přenosu nález a jejich prevence, nákazy respirační, přenosné potravou, získané v přírodě, přenosné

HODNOTA a PODPORA ZDRAVÍ (zdravotnický kurz, tercie – návaznost na biologii člověka)

celostní pojetí člověka ve zdraví a nemoci – složky zdraví a jejich interakce, základní lidské potřeby a jejich hierarchie. Podpora zdraví a její formy – prevence a intervence, působení na změnu kvality prostředí a chování jedince, odpovědnost jedince za zdraví, podpora zdravého životního stylu, programy podpory zdraví. Krví a sexuálním kontaktem, přenosné bodnutím hmyzu a stykem se zvířaty ochrana před chronickými nepřenosnými chorobami a před úrazy – prevence kardiovaskulárních a metabolických onemocnění; preventivní a léčebná péče; odpovědné chování v situacích úrazu a život ohrožujících stavů (úrazy v domácnosti, při sportu, na pracovišti, v dopravě), základy první pomoci.

RIZIKA OHROŽUJÍCÍ ZDRAVÍ a JEJICH PREVENCE (zdravotnický kurz, přesah: TV. OV,

preventivní programy v rámci projektových střed) stres a jeho vztah ke zdraví – kompenzační, relaxační a regenerační techniky k překonávání únavy, stresových reakcí a k posilování duševní odolnosti.

OSOBNOSTNÍ a SOCIÁLNÍ ROZVOJ (viz PT Osobnostní a sociální výchova, tercie, přesah – třídnické hodiny, aktivity na výjezdech školy)

sebezpoznání a sebepojetí – vztah k sobě samému, vztah k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí, utváření vědomí vlastní identity seberegulace a sebeorganizace činností a chování – cvičení sebereflexe, sebekontroly, sebeovládání a zvládnání problémových situací; stanovení osobních cílů a postupných kroků k jejich dosažení; zaujímání hodnotových postojů a rozhodovacích dovedností pro řešení problémů v mezilidských vztazích; pomáhající a prosociální chování psychohygiena v sociální

dovednosti pro předcházení a zvládání stresu, hledání pomoci při problémech mezilidské vztahy, komunikace a kooperace – respektování sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého, empatie; chování podporující dobré vztahy, aktivní naslouchání, dialog, efektivní a asertivní komunikace a kooperace v různých situacích, dopad vlastního jednání a chování.“ (<http://www.prirodniskola.cz/o-skole/kdo-jsme/>)

3) Rozhovor s Mgr. Anežka Koutníková

Paní Koutníková učí na škole předměty přírodověda, biologie, chemie praktická cvičení a laboratorní práce. Rozhovor jsme vedly na podzim 2017.

Máte, předmět výchova ke zdraví na Vaší škole?

V některých ročnících – tercie, sekunda, kvinta, septima. Předmět proběhne, ale není přesně stanoveno kdy. Obvykle je mu vyčleněn více hodin (projektové středy či výjezdy).

Pokud ano – jakou má časovou dotaci, učí ho aprobovaný učitel?

Dle RVP, 1 hodina týdně.

V jakých předmětech se předmět promítá?

Školní zdravotnický kurz – bývalí studenti, kteří jsou záchranáři, vedou tento kurz.

Zdravý životní styl - Biologie – tercie a septima – oblast biologie člověka. Studenti mají přístup do tělocvičny a mohou ji v době volna využívat. Důraz na bezpečnost při pohybu doma, ve škole, na kurzech – prevence úrazů. Hygiena, režim dne, jídlo.

Životní prostředí – třídění, doprava apod. – ve škole se třídí běžné věci (papír, sklo a plast). Pořádají také různé exkurze.

Partnerství a sexualita – antikoncepce, změny těla, partnerské vztahy. v biologii či mají projektový den (středy). Studenti si sami chystají pro sebe prezentace.

Komunikace s vrstevníky – řešení konfliktů, agrese, moje emoce. Základy společenských věd, průřezová témata, výjezdy, projektové středy. Ranní kruh, kdy se sejdou studenti. Málo studentů ve škole, velký důraz na společenství.

Jak podporuje škola zdravý přístup k životu? (nástěnky, projekty, programy zdraví, preventivní programy)

Ochrana člověka za mimořádných situací – přímo program na výjezdu. Máme projektové středy. Na preventivní programy je host zvenčí.

Chodíte někam na exkurze?

Výjezdy – dohromady jsem pryč 7 týdnů ze školního roku. Prevence na téma drogy nám dělají z Drop Inu. Jezdíme do třídírných odpadů. Ač máme v některých ročnících výchovu ke zdraví 0. Během výjezdu odučíme 34 hodin, tohoto předmětu. Odpoledne má každý student možnost zůstat ve škole a učit se. Funguje u nás vrstevnické učení.

3.3.2 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Škola je hodně spjata s přírodou a společenstvím. Je to malá škola a působila velice příjemně. Sídlí v bývalé škole, kde už není „běžná“ základní škola, ale 3 inovativní školy. Ověření předpokladu 1: Ze všech škol, na kterých jsem byla, tato pracuje se zdravím nejvíce. Ať už tím, že žáci tráví hodně času venku (pohyb, příroda, jsou vedeni k zodpovědnému přístupu k životnímu prostředí), tak důrazem na osobnostně sociální výchovu. Možná je to zapříčiněno tím, že škola má málo studentů.

Ověření předpokladu 2: Problematika zdraví je zapojena do celého fungování školy. v intenzivním působení na žáky na výjezdech.

3.3.3 Střední škola, základní škola a mateřská škola da Vinci

Střední školu, základní školu a mateřskou školu da Vinci jsem navštívila na podzim 2017. Mé návštěvě předcházela analýza ŠVP, výroční zprávy, inspekční zprávy a minimálního preventivního programu.

Škola vznikla z podnětu 5 lidí, kteří chtěli, aby jejich děti docházely do školy, která bude rozvíjet jejich potenciál. Školu zřídili v obci Dolní Břežany. Kapacita školy je 162 dětí. Škola byla postupně rekonstruována a dostavována v letech 2013-2015.

V areálu školy se nachází komplex budov školky, základní školy a gymnázia. Komplex je propojen zahradou, která je z části oddělena od zahrady školky. Areál nabízí zahradu s mnoha pohybovými prvky, jezírkem a místy k odpočinku. Škola má také k dispozici vlastní bazén, tělocvičnu, jídelnu a kuchyň. Vybavení tříd – každá třída má interaktivní tabuli. Žáci mají k dispozici 15 žákovských notebooku a od 4. ročníku vlastní iPad s výukovým softwarem. Na prvním stupni jsou k dispozici Montessori pomůcky. Družina je vybavena lanovými prvky a část je určena pro klidové aktivity. Odborné učebny jsou: Badatelna- vybavena pro všechny druhy fyzikálních, přírodovědných a chemických pozorování nebo pokusů. Hudebna – vybavena hudebními nástroji, včetně bicích a elektrických varhan. Výtvarný ateliér – krom běžných výtvarných pomůcek, je ještě doplněn o hrnčířský kruh a pec na zapékání keramiky. Žáci mají k dispozici také dílnu na truhlářské práce. Tělocvična – běžné vybavení, v případě potřeby je možno okna zastínit a z tělocvičny je divadelní sál či projekční sál. Zahrada má krom všech již zmíněných věcí, také vytvořený amfiteátr.

Filozofie školy

Škola vede žáky k odpovědnosti za své učení a chování. Hlavními nástroji je sebereflexe, spolupráce, pomoc druhým. Na škole se pracuje s principy udržitelného rozvoje. Sama škola je postavena ekologicky (slámové domy apod.). Učí děti žít dle ekologických a environmentálních principů: člověk je součástí přírody, pochopení základního ekologického cyklu. Vytvářením zdravého a přátelského prostředí se udržuje pozitivní klima.

Hlavním posláním školy je vzdělávat žáky v souladu s jejich možnostmi a schopnostmi, důrazem na porozumění a využití poznatků a dovedností využitelných pro reálných život.

Škola funguje formou trimestrů -1.trimestr (září-listopad), 2.trimestr (prosinec – březen), 3.trimestr (duben – červen). v pololetí dostanou žáci výpis z vysvědčení, na závěr roku vysvědčení. Hodnocení ve škole probíhá slovní formou. Na druhém stupni žáci absolvují v každém ročníku adaptační výjezd, lyžařský kurz a expediční výjezd.

Na prvním stupni vyučování začíná v 9:00 a končí v 14:15. Vyučovací hodina trvá klasických 45 minut. Na druhém stupni začíná vyučování v 9:00 a končí v 16:40. Při zachování hygieny učení mohou dvouhodinové bloky nebo dopolední či odpolední mohou proběhnout projektové bloky. Přestávky jsou 10 a 20 minut dlouhé. Vyučování sice začíná v 9:00, ale je možnost být ve škole od 7:30 v ranní družině.

Projekty bývají ročníkové (krátkodobé, celoroční), mezi ročníkové či celoškolské. Školní projekty a tradice: celoškolské sněmy, školy v přírodě, tematické exkurze, environmentální projekty, obnova a čištění studánky a mnoho dalšího.

Výchovné a vzdělávací strategie

Skupinové učení

Pracovní skupiny jsou i napříč ročníky. Žáci si osvojují dovednosti spolupráce, rozdělení úkolů, plánování a další pracovní, komunikační a sociální kompetence. Rozvíjí se schopnosti práce v týmu a přijímání týmových rolí.

Problémové vyučování

Na základě toho, co žáci vědí, formují problém, který se snaží vyřešit.

Návaznost učiva na životní zkušenosti žáků

Práce s tím, co žáci o učivu ví, dříve než se s ním setkali ve škole. Učitel vytváří bezpečný „žebřík“, jeho úlohou je navozovat situace, ve kterých žák zjistí, co ví a co ještě ne.

Vrstevnické vyučování

Učitel se s žákem (žáky) domluví na tématu, které budou regentovat. Role učitele je pouze poradenská. Podporují spolupráci napříč věkovými skupinami od dětí ze školky až po gymnázium.

Práce s textem

Rozvoj čtenářské gramotnosti je věnována pozornost celou dobu studia.

Komunitní kruhy a třídnické hodiny

Komunitní kruhy společně řeší problémy třídy, hledají odpovědi na otázky spojené s výchovou nebo vzděláváním. Zástupci komunitních kruhů prezentují výstupy na školní radě.

Projektové vyučování

Žáci jsou vedeni k samostatnému zpracování zadaných úkolů. Metoda propojuje život školy s praxí.

Osobnostní a sociální výchova

Na druhém stupni je OSV jako samostatný předmět s dotací hodinu týdně, doplněnou výjezdy. Škola tento předmět považuje za klíčový nejen ke klíčovým dovednostem, ale i k odpovědnému životu.

Níže jsou rozpracované dva předměty, ve kterých se pracuje s tématy Výchovy ke zdraví

Tělesná výchova

„Charakteristika vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět Tělesná výchova je nástrojem rozvoje pohybových dovedností žáků, osvojování zdravého životního stylu a některých etických norem, které se projevují i v oblasti sportu – například smysl pro fair play. Cílem Tělesné výchovy je vytvořit kladný vztah žáků ke zdravotně orientované zdatnosti a celoživotní pohybové aktivitě. Tělesná výchova přijímá všechny poznatky, které mají vztah ke zdraví. v rámci mezipředmětových vztahů a v souladu s Výchovou ke zdraví a Ekologickou výchovou je chápána jako součást výchovy ke zdravému životnímu stylu. Orientuje se zejména na výchovu ke správnému dennímu režimu s pohybovou aktivitou zaměřenou na dosažení přiměřené úrovně zdravotně orientované zdatnosti, na komplexní relaxaci i regeneraci ve spojení se zdravou výživou. Tento cíl se promítá do dílčích cílů, které lze vymezit následovně:

1. Žáci prokazují pohybovou způsobilost v řadě pohybových činností prováděných jednotlivě i ve skupinách, tvořivě začleňují nové pohybové dovednosti do již osvojených pohybových struktur a dbají o odpovídající úroveň tělesné zdatnosti slučitelné s jejich individuálními předpoklady (cíle psychomotorické).
2. Žáci chápou zdravotní přínos pravidelné pohybové činnosti, využívají osvojených pohybových dovedností pro bezpečnou a efektivní pohybovou činnost, prokazují dobrou orientaci a přiměřenou odbornost v několika zvolených formách pohybové činnosti sportovního charakteru (cíle kognitivní).
3. Žáci projevují během pohybové činnosti prožitky, pozitivní sebevědomí a tvořivost, chápou individuální rozdíly mezi jednotlivci, oceňují přínos vztahů, které mohou být

utvářeny a prohlubovány prostřednictvím pohybových činností, projevují ducha osobní nezávislosti, odpovědnosti, čestnosti a pozitivní soutěživosti. (cíle afektivní).

Výuka Tělesné výchovy na druhém stupni je zaměřena na rozvoj základních dovedností ve sportovních hrách, plavání, gymnastice, lyžování nebo snowboardingu a na všeobecnou atletickou přípravu. Ve vyučování se postupuje od seznámení se s náčiním, prostředím a pravidly daného sportovního odvětví přes modifikované a přípravné hry nebo cvičení, až ke zvládnutí základních individuálních dovedností, případně i kolektivních kompetencí ve volejbalu, basketbalu, fotbalu, florbalu, softbalu a v pálkovacích hrách. Cílem tělesné výchovy je v rámci možností školy a v maximální možné míře rozšířit „portfolio“ sportovních dovedností žáka tak, aby v dospělosti s chutí v rozvoji svých dovedností samostatně pokračoval nebo je dále rozšiřoval.

Obsahové vymezení, časová dotace a organizace výuky. Předmět je na prvním stupni vyučován od 1. do 5. ročníku, s celkovou časovou dotací 10 hodin. z toho 2 hodiny v každém z pěti ročníků. Od 6. do 9. Ročníků je vyučován celkovou průměrnou dotací 9,33 hodin, kde se kromě povinných hodin se skládá také z povinně volitelných hodin, které se liší sportovními aktivitami.

Část výuky je organizována formou lyžařského výjezdu, výjezdu první pomoci, výjezdů s tábornickou tematikou, výjezdů putovních. Na druhém stupni je obsah vzdělávací oblasti Člověk a zdraví rozdělena mezi předměty Tělesná výchova a Osobnostní a sociální výchova.“(<http://www.skoladavinci.cz>)

Hodnocení probíhá individuálně a dle kolektivních dovedností, porozumění a schopnosti dodržování pravidel včetně rozhodování ve sportovních hrách.

Do obsahu vyučovacího předmětu Tělesná výchova jsou integrovány následující tematické okruhy průřezových témat:

Osobnostní a sociální výchova

Psychohygienu a zvládání stresových situací, protidrogová prevence

Sebepoznání a sebepojetí

Žáci si uvědomí své vlastní fyzické schopnosti a dovednosti a jejich reálný odhad.

Sociální rozvoj

Žáci rozvíjí svoji dovednost spolupráce, zvládání soutěží, vyjadřují vlastní hodnocení a posuzují vlastní postoje k životnímu stylu.

Multikulturní výchova

Seznámení se i se sportovními odvětvími, které jsou v českém prostředí netypické.

Ve vyučovacím předmětu Tělesná výchova rozvíjí klíčové kompetence zejména těmito strategiemi:

„Kompetence k učení

- poznávání vlastních pohybových schopností a jejich individuální rozvoj
- prožívání souvislostí mezi tělesnou kondicí a psychickou pohodou
- systematické sledování vývoje vlastní fyzické zdatnosti
- prostor pro pokusy, experimenty a následné poučení
- hledání nejúčinnějšího řešení v rámci srovnávání s ostatními a inspirování se od soupeřů nebo spoluhráčů

Kompetence k řešení problémů

ovládnutí cviku, sportovního prvku a hledání cesty k odstranění chyb v jeho zvládnutí jako problémový úkol

- hledání vhodné taktiky v individuálních i kolektivních sportech
- prostřednictvím postupování od jednoduchých akcí a pohybů ke složitějším je vytvořen prostor pro řešení individuálních a kolektivních problémů spojených s dalším výkonnostním nebo herním pokrokem

Kompetence komunikativní

- vyslechnutí a přijetí pokynů vedoucího družstva
- otevírání prostoru diskusi o taktice družstva
- pořizování záznamů a obrazových materiálů ze sportovních činností a jejich prezentace

Kompetence sociální a personální

- dodržování pravidel fair play
- prezentace a podpora myšlenek olympijského hnutí
- rozvoj spolupráce uvnitř kolektivu sportovního družstva
- rozdělování a přijímání úkolů v rámci sportovního družstva

Kompetence občanské

- podpora aktivního sportování
- objasnění a podání příkladů potřeby dodržování hygieny při tělesných aktivitách
- první pomoc při úrazech lehčího charakteru

- emoční i věcné seznámení se škodlivostí požívání drog a jiných škodlivin

Kompetence pracovní

- příklady nutnosti dodržování pravidel ve sportu, v celém životě
- vyhledávání možných rizik při pohybových činnostech a hledání cest jejich minimalizace
- zpracovávání a prezentace naměřených výkonů
- podpora individuální práce na zdokonalování a samostatná práce při opakování nově získaných dovedností a jejich stabilizace.“ (<http://www.skoladavinci.cz/>)

Osobnostní a sociální výchova

Charakteristika vyučovacího předmětu

Osobnostní a sociální výchova patří k důležitým předmětům, které pomáhají žákům poznávat a objevovat sami sebe a stát se autentickou lidskou bytostí, schopnou žít šťastný a plnohodnotný život. Výuku vede dvojice vyučujících, nejčastěji muž a žena, což zajišťuje genderovou vyváženost při probírání jednotlivých témat a dále též trochu odlišný náhled na probíranou problematiku každým vyučujícím. Tato strategie vede žáky ke kritickému myšlení a zdravému subjektivnímu hodnocení předkládaných tezí.

Součástí výuky je diskuse k daným tématům, což prohlubuje mluvený projev žáků, vytváří prostředí pro respektování odlišných názor, procvičuje žákovu schopnost koncentrace a naslouchání. Každý žák si vede portfolio jeho prací, které navíc prostupuje skrze jednotlivé ročníky a dává tak žákovi možnost vidět postupný rozvoj a vhléd do hlubších vrstev své osobnosti. Učiteli má příležitost dozvědět se o rozvoji daného žáka a lépe ho poznat. Což vede k myšlence individuálního přístupu k žákům.

„Obsah předmětu je tvořen kombinací vzdělávacího obsahu oborů Výchova k občanství, Výchovy ke zdraví, částečně též Český jazyk a literatura. Předmět zároveň pokrývá z majoritní části průřezové téma Osobnostní a sociální výchovy na druhém stupni. Výuka předmětu probíhá na druhém stupni od šesté do deváté třídy s celkovou průměrnou dotací 3,08 hodin týdně. Výuka je organizována 1x za 14 dní do bloku 90 min, což do výuky umožňuje zařadit časově náročnější aktivity a dovoluje i poskytnout vyučujícímu hlubší zpětnou vazbu k dané tematice. Mimo to, je navíc výuka realizována v rámci projektových dnů a školních výjezdů, kde vzniká přirozený prostor pro hry a aktivity.“(http://www.skoladavinci.cz)

Kritéria pro hodnocení jsou: aktivní přístup k probíraným tématům, práce v hodině i plnění zadaných domácích úkolů. Součástí hodnocení je zpětná vazba formou slovního komentáře a autoevaluace.

Průřezová témata

Do výuky osobnostní a sociální výchovy jsou zařazena následující průřezová témata:

Osobnostní a sociální výchova

„Osobnostní rozvoj

Rozvoj schopností poznávání – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností pamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení a studium

Sebepoznání a sebepojetí– já jako zdroj informací o sobě; druzí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samému; moje učení; moje vztahy k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí.

Seberegulace a sebeorganizace

– cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání, vůle; organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení

Psychohygiena

– dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích; dobrá organizace času; dovednosti zvládání stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění-relaxace, efektivní komunikace atd.); hledání pomoci při potížích

Kreativita

– cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti "dotahovat" nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích

Sociální rozvoj

Komunikace

- základní dovednost, schopnost vyjádřit sám sebe, své základní potřeby a přání, schopnost reagovat a používat adekvátní prostředky v základních životních situacích, úspěšné způsoby komunikace, neverbální složka komunikace. Řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč

předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání. Efektivní strategie: asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci

Kooperace a kompetice

- podpora spolupráce v rámci věkově heterogenní skupiny, schopnost domluvit se, utváření mezilidských vztahů. Rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky, pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládnutí situací soutěže, konkurence

Morální rozvoj

- Řešení problémů a rozhodovací dovednosti – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí, problémy v mezilidských vztazích, zvládnutí učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci. Hodnoty, postoje, praktická etika– analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne.“

(<http://www.skoladavinci.cz>)

Rozhovor s PhDr. Milena Poučová, Ph. D. (koordinátor EVVO)

Máte, předmět výchova ke zdraví na Vaší škole?

Nemáme. Nejvíce se řeší vztahy v rámci OSV. Na prvním stupni v rámci předmětu Člověk a svět (prvouka). Ikrát týdně třídnická hodina – práce s kolektivem. Na druhém stupni jsou projektové týdny.

Pokud ano – jakou má časovou dotaci, učí ho aprobovaný učitel?

Ne

V jakých předmětech se předmět promítá?

V rámci projektových týdnů – Geologie, exkurze apod. Výchovný poradce a školní psycholog sestavují společně adaptační kurz zaměřený na vztahy ve třídě apod. Na třídnické hodiny dochází i školní psycholog.

Životní prostředí (průběžní projekt)

Zkoumání životního prostředí (v 1. trimestru) – např.: Vzduch – indulona na různých místech obce. Děti zkoumaly, jak je indulona zbarvena a jak je tam čistý vzduch. Zkoumají také teplotu a vlhkost vzduchu (vsakování vody do materiálu). Ve 3. Trimestru zkoumají abiotické hledisko zvířat. Čistota vody dle indikátorů.

Klademe velký důraz na mezilidské vztahy. Škola je postavena tak, aby děti měly dostatek prostoru pro sportovní vybití i odpočinek. Školní jídelna vaří z českých surovin a děti mají na výběr z více jídel.

Jak podporuje škole zdravý přístup k životu? (nástěnky, projekty, programy zdraví, preventivní programy)

V rámci projektových střed vynikají práce žáků.

Chodíte někam na exkurze?

Byly jsme na exkurzi v drogovém vlaku, který je přistaven na Dejvickém nádraží.

3.3.4 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Škola da Vinci se velice snaží o propojení zdravého způsobu života a života žáků. Jejich areál je nový a budovaný tak, aby byl udržitelný a zdravý. Žáci mají hodně prostoru,

jak pro své skupinové aktivity, tak i pro své soukromí. Škola se snaží svými aktivitami podporovat zdravé prostředí (nejen materiálně), ale především v rovině vztahů. Předpoklady 1 a 2 jsem ověřila na základě analýzy a rozhovoru.

3.3.5 Scio škola

Tuto školu jsem navštívila na podzim 2016. Předtím jsem analyzovala jejich internetové a stránky, kde zatím nebylo mnoho informací, jelikož škola byla nově otevřena. Informace jsem si doplnila o rok později analýzou jejich výroční zprávy a zprávou z České školní inspekce.

Scio škola na Praze 9 začala fungovat 1.9.2016. Vykonává činnost základní školy, školní družiny a školního klubu. Vzdělávací program podle kterého vzdělává Změna je trvalý stav. Škola je zaměřena na komplexní vzdělávání. Výuka většiny předmětů je realizována v interdisciplinární podobě (krom jazykového vzdělání, matematiky a tělesné výchovy). Obsah ostatních vzdělávacích oborů je zařazen v předmětu svět v souvislostech. Žáci jsou děleni do věkově heterogenních tříd (1-3.třída a 4.-5. třída), které se dělí na skupiny.

Škola zajišťuje rozšířenou výuku anglického jazyka (povinný od první třídy s 3 hodinovou dotací). Škola nabízí širokou nabídku aktivit (projekty, problémové vyučování, vrstevnické vyučování, komunitní kruhy, „výzvy“(žák si zvolí téma, které rozfází na jednotlivé kroky a zaznamenává, kam se posunuje, na konci svůj projekt představí veřejně) a mimoškolní akce), které podporují aktivní přístup k učení. Je zde kladen důraz na sociální a osobnostní rozvoj žáků.

V roce 2017 na škole působilo 14 pedagogických pracovníků (včetně 4 vychovatelů školní družiny a 5 asistentů pedagoga). Pedagogický sbor je převážně složen ze začínajících učitelů bez pedagogické praxe. Vedení školy začínající pedagogy metodicky vede a zajišťuje profesní podporu a rozvoj.

Ve škole si zakládají na mottu: Změna je trvalý stav. Snaží se, aby se žáci uměli vypořádat se stále se měnícím světem. Nebrali to jako obtíž, ale výzvu, do které půjdou s radostí. Otevírají školu zajímavým hostům, chodí na exkurze apod. Žáci si postupně sami

určují, co a kdy se chtějí učit. Na škole nejsou učitelé, ale průvodci, kteří žákům dávají takovou svobodu, jako potřebují pro jejich rozvoj.

Žáci spolu s rodiči a průvodci sestavují individuální plán učení a aktivit, který se odvíjí od žákových schopností a potřeb. Což zajišťuje, že žáci mají minimální úroveň v základních oblastech s možností rozvinutí v oblastech svého zájmu. Mají možnost pracovat na reálných projektech (vydání knihy, příprava výletu apod.). Průvodci pracují s chybou, jako přirozenou součástí našich životů, která není hned potrestána špatnou známkou. Žáci jsou hodnoceni zpětnou vazbou nikoliv známkami.

Důraz je kladen na vztahy jak mezi žáky a průvodci, tak i mezi průvodci vzájemně. Rodiče mají možnost se k práci průvodců a fungování školy vyjadřovat. Škola se snaží, aby žáci, kteří projdou Scioškolou byli spokojeni, měli radost ze života a měli odvahu prosazovat co je správné.

Škola vychází z různých pedagogických přístupů. Základem je individuální přístup k dítěti, a proto volí různé metody k různým dětem. z teorií a metod, které jsou pro Scioškolu inspirativní a ze kterých vychází při plánování vzdělávání častěji, lze uvést např.:

- Intuitivní pedagogika (švédská škola Solvik)
- Konstruktivismus (Tonucci)
- Provázející výchova (Pelikán)
- Respektující výchova (Nováčková, Gordon, Goleman)
- Metody osobnostní a sociálních výchovy (Valenta)?
- Kooperativní učení (Kasíková)
- Čtením, psaním ke kritickému myšlení

- Globální výchova (Pike, Selby)

„Výchovné a vzdělávací strategie – 4 základní teze

Všechny děti mají přirozenou schopnost a potřebu se učit, připravovat se na budoucí život

- Budeme pro děti vytvářet stimulující prostředí a nabízet jim důstojné výzvy.
- Chceme, aby učení dávalo dětem smysl.
- Chybu pokládáme za nezbytný zdroj poznání a popud k dalšímu hledání.
- Víme, že otázky jsou často důležitější než odpovědi.
- Snažíme se, aby děti poznávaly do hloubky a nezůstávaly na povrchu jevů a věcí.
- Podporujeme tvořivost.
- Podporujeme vnitřní motivaci.
- Chceme si dopřát radost z objevování.

Každé dítě je jedinečné

- Každý si přináší do školy své předporozumění, my na něm stavíme, nepopíráme ho.
- Nabízíme dětem výzvy a překážky v zóně jejich nejbližšího rozvoje.
- Každé dítě potřebuje svobodu, ale zároveň podporu, laskavost a citlivé vedení.
- Nikdo nemůže vědět všechno, ale každý má právo ukázat, co umí, a může se naučit.
- Víme, že každý potřebuje na učení svůj čas a my mu ho dáme.
- Každý by však měl ve všech oblastech dosáhnout úrovně, která ho nebude omezovat v jeho životě.

Děti se učí pořád, nejen ve škole a nejen, když si to uvědomují – svět vzdělává

- Škola není uzavřený organismus – jsme otevřeni podnětům zvenku, pozveme svět do školy, pustíme školu do světa.
- Škola přestává být místo – „zde a v daném čase“, a stále více je to soubor aktivit, které děti mohou konat kdykoliv a kdekoliv.
- Rodiče participují na životě školy.
- Budova je otevřena i mimo čas vyučování.
- Chceme, aby vliv školy v životě dítěte školu přesahoval.

Učení probíhá dobře jen v prostředí, ve kterém se děti cítí bezpečně

- Budujeme dobré vztahy mezi dětmi, mezi dětmi a dospělými i dospělými navzájem.
- Důvěřujeme si navzájem.
- Navzájem se respektujeme.
- Společně stanovujeme a dodržujeme pravidla.
- Máme jasně vymezené hranice.
- Přijímáme zodpovědnost za sebe i své okolí.
- Podstupujeme přiměřená rizika.“

(<https://praha9.scioskola.cz>)

Když jsem přišla do Scio školy kvůli rozhovoru, měli zrovna mikulášskou akci. Průvodci neměli moc času a tak mne provázely děti. Provedly mne po škole a vysvětlovaly,

jak to u nich chodí. Bohužel nedokázaly vše zodpovědět, proto jsem se sešla ještě s jednou průvodkyní a rozhovor dokončila.

Rozhovor s Mgr. Michaelou Tůmovou

Máte předmět výchova ke zdraví na Vaší škole? Ne.

Pokud ano – jakou má časovou dotaci, učí ho aprobovaný učitel?

Pokud ne – v jakých předmětech se promítá? Jak s těmito tématy pracujete v rámci fungování školy?

Máme projekty, v rámci kterých témata pokrýváme (například od září proběhl projekt Odpady a recyklace, Lidské tělo, Jídlo,..v rámci těchto projektů jsme dotazovaná témata řešili.). Máme Dopravní výchovu v externím pracovišti.

1. Zdravý životní styl (jídlo, zdravé prostředí, bezpečnost ve škole i mimo, psychohygienu apod.)
1. Životní prostředí – třídění, doprava.
2. Partnerství a sexualita – antikoncepce, změny těla, partnerské vztahy
3. Komunikace s vrstevníky – řešení konfliktů, agrese, moje emoce, zpětná vazba

Proběhl zážitkový kurz (minulý týden), kde jsme tato témata řešili + průběžně v třídnických hodinách, spolupráce se školním psychologem.

Jak podporuje škola zdraví přístup k životu? (nástěnky, projekty, programy zdraví, preventivní programy).

Pokrýváme v rámci projektů a v rámci osobního příkladu průvodců, mluvíme s dětmi, vysvětlujeme své postoje.

Chodíte někam na exkurze?

Ano, pravidelně v rámci projektů.

Fungují třídnické hodiny na prohlubování pozitivních vztahů ve třídě?

Ano + fungují tzv. koleje, kde budujeme také vztahy napříč věkem a třídami, aby se děti ve škole znaly a měly kamarády nejen ve své věkové skupině, pozitivní vztahy se budují také komunitním charakterem školy, systémem spolurozhodování dětí na chodu školy.

Jaký máte preventivní program?

Práce školního psychologa ve spolupráci s pedagogy, problémy řešíme hned, máme systém mentorství, kdy každé dítě má svého mentora, má s ním pravidelné rozhovory na prožívaná témata, jak se ve škole cítí, co potřebuje (kromě konzultací k výuce a studijním otázkám).

3.3.6 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Ověření předpokladu 1: Škola se snaží svým přístupem podporovat zdravý životní styl. Jsou hodně zaměřeni na osobnostně sociální rozvoj.

Ověření předpokladu 2: Tím, že na škole nefunguje výchova ke zdraví jako samostatný předmět, ale je vložena do celého přístupu, i tento předpoklad škola naplňuje.

3.4 Domácí vzdělávání

Rozhovor s paní Soldánovou

Základní informace: rodina je pětičlenná. Matka má vystudovanou pedagogiku a otec čínskou medicínu. Vím pouze vzdělání u prostředního dítěte, jelikož s ní byl napůl veden rozhovor. Ta je na střední oděvní škole. Rodina byla dlouhodobě v Číně.

Dne 10.11.2016 jsem měla tu čest setkat se s paní Soldánovou a její dcerou Žofií. Rodina Soldánových byla okolnostmi nucena volit vzdělávání domácí formou. Manžel studoval v Číně a do Čech se vraceli na chvíli. Postupně se z toho stalo 10 let v zahraničí. Paní Soldánová vystudovala pedagogiku, a tak měla umožněno vzdělávání doma. Možná měla o něco lehčí pozici tím, že měla pedagogické vzdělání.

Během 10 let se jim narodily 3 děti. Do Číny odjeli, když nejstarší syn docházel do 2. třídy. Pak se vrátili, syn nastoupil do 5. třídy a druhorozená dcera do 1. třídy. v Čechách

docházely na 1. stupni do montessori školy Na Beránku. Dcera, která byla přítomna rozhovoru byla v kmenové škole v 1., 3. a 5. třídě. Zbylé třídy zvládly v domácím režimu. Aby mohla dělat přijímací testy na střední školu byly jí z Čech poslány testy, které v Číně vyplnila a na základě těchto testů jí byly uděleny známky na vysvědčení. Střední školu už navštěvovala v Praze.

Bavily jsme se o všech předmětech. Kdy paní Soldánová vyprávěla, že se snažila mezipředmětové propojování znalostí např.: přírodopis propojen s dějepisem a výtvarnou výchovou. Když děti dělaly vznik Země, kreslily jednotlivé etapy na 20m dlouhou roli papíru, aby viděly posloupnost. Chemii a fyziku se učily na pokusech. Výchovu ke zdraví měly zapojenou do běžného života rodiny. Otec je lékař čínské medicíny, takže byla celá rodina vedena k tomu, že se o zdraví musí pečovat.

Potravinu řešili už nákupem, co ano a co ne. Doma vařili, třídili odpad. Co se týče vztahů, děti viděly u rodičů, jak oni řeší konflikty. o antikoncepci a sexuálním životě se bavili otevřeně. Paní Soldánová s úsměvem přiznává, že by se hodily časopisy a jiná literatura.

3.4.1 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Tento příklad je specifický oproti ostatním tím, že se nejedná o školu s jasně stanovenými pravidly a filozofií. Mohu hodnotit pouze předpoklad 1. Rodina se snažila jít celým fungováním zdravým příkladem od nákupu potravin, rozhovorů nad tématy blízkými věku dětí. Celá rodina žila zdravým způsobem, jelikož to otec studoval čínskou medicínu a přenášel svůj vliv na děti.

3.4.2 Svobodná škola

Školu jsem navštívila na podzim 2017. Analyzovala jsem jejich internetové stránky, kde mají popsány jejich principy, hodnoty a směřování.

Svobodná škola není škola v plném slova smyslu, zatím. Škola nemá akreditaci od MŠMT. Prozatím funguje jako „nadstandardní služba“ pro rodiče, kteří vzdělávají doma. Dítě je zapsané v jiné škole, kam dochází na přezkoušení.

Škola je otevřená každý den od 9:00-14:45. Výuka probíhá na ZŠ Letohradská, ZŠ Strossmayerovo náměstí a 30% výuky je v projektech mimo učebny (na farmách, v přírodě, zahraničí). Mají k dispozici 2 třídy (na ZŠ Letohradská) a k tomu místnost pro odpočinek. Škola funguje na myšlenkách škol Summerhill a Sudbury. Podporují spolupráci, vnitřní motivaci. Výuka je pojata na principu dobrovolnosti. Alespoň jednou týdně mají společný kruh, ve kterém se stanovují společná pravidla, plány do budoucna, přání a stížnosti. Očekává se, že na společném fungování se podílí všichni např.: úklid, vaření, příprava společných akcí atd.

Rozhovor jsem vedla se zakladatelkou této školy Eliškou Hauznerovou. Byla velice vstřícná a otevřená. Po úvodním představení a důvodu mé stáže jsme zahájily rozhovor.

Samostatný předmět výchovu ke zdraví nemají. Témata, která obsahuje předmět výchova ke zdraví, jsme probrali jednotlivě.

Zdravý životní styl

Na začátku mají setkání s rodiči a zjistí, jakým způsobem jsou děti vedeny. Obědy si rodiny zajišťují sami (někdo chodí na ZŠ na obědy, další si oběd přinese a ohřeje nebo koupí v okolí). Průvodci pouze kontrolují určitá specifika např.: pravidelný pitný režim. v pravidlech stanovených na společném kruhu jsou tyto body: zákaz energetických nápojů, tyčinek apod. z důvodů bezpečnosti. Také je omezené hraní počítačových her. Během týdne mají děti možnost mít dvakrát 1,5 hod. na sport (kdy jsou to vedené lekce – jóga, parcour). Děti mohou říci kdykoliv průvodci a on s nimi jde na školní hřiště. Zde si děti sami organizují míčové sporty. Mají zde partu žáků, kteří mají vyrobené meče a chodí trénovat do parku.

Životní prostředí – třídění, doprava

Škola dvakrát za rok jezdí na výjezdy do ekologických center. Výjezd trvá týden. Jednou za 14 dní jezdí na farmu. Jezdí na farmu Roztoč. Zde se mohou starat o ovce, staré odrůdy ovocných stromů apod. Loni měli kurz Globální problémy. Letos se učí vegansky vařit. v době mé stáže byla část dětí na exkurzi ve mlýně, aby viděly, jak se dělá mouka a pak budou péct chleba. Děti a průvodci se společně podílejí na úklidu prostor. Ve třídách jsou i koše na třídění odpad.

Partnerství a sexualita – antikoncepce, změny těla, partnerské vztahy

Máme sexuální výchovu na žádost dětí. Děti měly konzultace s průvodci po jednom, až zjistily, že řeší to samé. Dohodly se, že se spojí. Témata jsou: důvěrnosti (chlapci mají větší chuť dotýkat se dívek, vymezení hranic), homosexualita, vztahy mezi rodiči (jak řeší konflikty), jak poznám, že jsem zamilovaná apod.

Komunikace s vrstevníky – řešení konfliktů, agrese, moje emoce

Děti mají možnost docházet na kroužek, kde se zabývají emocemi, řešením konfliktů. Tento kroužek je pro děti od 6. třídy výš. S mladšími řeší konflikty na kruzích. Na začátku tohoto kroužku se děti učily poznávat emoce. Děti nebyly schopny rozpoznat, jestli se někdo zlobí či je spokojený.

Jak podporuje škola zdravý přístup k životu? (nástěnky, projekty, programy zdraví, preventivní programy)

Nástěnky na škole nemáme. Na primární prevenci nám dochází externí organizace Jules a Jim.

Chodíte někam na exkurze?

Dvakrát ročně máme výjezd do ekologického centra Hostětín. Jednou za čtrnáct dní jezdíme na farmu Roztoč. Máme kurz globální problémy. Jezdíme na exkurzi do mlýna na program Jak se dělá mouka a následně pečeme chleba.

Fungují třídnické hodiny na prohlubování pozitivních vztahů ve třídě?

Máme společné ranní kruhy a pro případ potřeby máme z rady vytvořený tým konfliktu. Klademe důraz na prožitkové vzdělávání.

3.4.3 Zjištěné výsledky

Výzkumné předpoklady:

1. Výzkumný předpoklad: Vzhledem k velkému respektu alternativních směrů k osobnosti dítěte a jeho vzdělávání se domnívám, že hodnota zdraví bude v těchto školách jednou z prioritních oblastí.
2. Výzkumný předpoklad: Realizace výchovy ke zdraví bude v souladu s pojetím, principy výuky na jednotlivých alternativních školách.

Ověření předpokladu 1 mohu potvrdit, že škola se snaží klást důraz na hodnoty zdraví a má snahu tyto hodnoty intenzivně vštěpovat svým „žákům.“ Ověření předpokladu 2, také mohu potvrdit, klade se zde důraz na rozvoj žáka v jeho zdravotní a psychologické sféře.

3.5 Závěr praktické části

Výzkumné předpoklady byly naplněny ve všech školách, pouze u domácího vzdělávání se nenaplnil předpoklad 2. Školy, které jsem navštívila, byly inspirativní a zajímavé. Bylo by praktické, kdyby se propojili alternativní školy s „běžnými“ školami. Myslím, že by se mohly v mnohém pozitivně ovlivnit a posunout. Osobně mne mnohé školy nadchly a své děti bych ráda zapsala do jejich tříd. Co může být podstatnou překážkou při výběru alternativních škol, jsou finance. Mimo ZŠ Waldorská mají všechny školy školné. v některých je opravdu značné. v případě domácího vzdělávání hrají finance velkou roli. Co bych doporučila rodičům, kteří se rozhodují kam jednou zapsat své dítě? Navštívit školu, přečíst si ŠVP a zaměřit se nejen na obsah předmětů, ale právě na to, jakým způsobem školy pracují s hodnotou zdraví, preventivním programem apod. Přece jen děti tráví ve vzdělávací instituci větší část dne a bylo by v hodné, aby docházely do školy, kde jako rodič můžete být klidní, že škola dělá maximum pro zdravý vývoj vašich dětí. Poznatky nepíši pouze jako studentka, ale také jako máma 2 dětí, která má za pár let stejné rozhodování před sebou, jako spousta další lidí. Pro lepší orientaci pro rodiče přikládám níže tabulku, která shrnuje informace, které jsem zjistila při svém výzkumu.

Tabulka 4: Přehled navštívených škol

Jméno školy	Odkaz	VkZ předmět	Preventi vní program	Výjezdy	Jídel na	Rela x zóna	Sportovní vybavení
Gymnázium Duhovka	https://www.duhovkagymnazium.cz/	Ne	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
ZŠ Waldorfská	http://waldorfska.cz/	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
Přírodní škola	http://www.prirodniskola.cz/	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
SŠ,ZŠ a MŠ da Vinci	http://www.skoladavinci.cz/	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Scioškola	https://praha9.scioskola.cz/	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Svobodná škola	http://www.svobodnaskolapraha.cz/	Ne	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano

Zdroj: výzkum mé diplomní práce

Závěr

Cílem mé práce bylo představit, jakým způsobem pracují alternativní vzdělávací směry s předmětem výchova ke zdraví. Čerpala jsem z rozhovorů se zástupci škol a z informací dostupných na internetu (ŠVP, výroční zprávy). Myslím, že i když předmět nemají ve svých osnovách je pro ně přirozené zapojovat ho do celého života školy. Snaží se dětem vštěpovat, mimo učiva, že je důležité umět udržovat dobré vztahy a zakládat si na zdravém způsobu života. Každá škola je vybavena na třídění odpadu, jezdí do ekologických center, řeší, co děti jedí a snaží se spolupracovat s rodiči. Výchovu ke zdraví považují za důležitý prvek ve fungování školy. Myslím, si, že cíl mé práce byl splněn. v průběhu psaní mne napadaly další otázky a postřehy, které si třeba v soukromém čase doplním. Alternativnímu vzdělávání bych se chtěla nadále věnovat a poznat blíže jeho pozitiva i negativa.

Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam literatury

ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R, *Výchova ke zdraví vybrané kapitoly*, Grada 2010, 1. Vydání, ISBN 978-80-247-3213-8

KOLÁŘ,P.: *Systém domácího vzdělávání v USA a ve vybraných zemích Evropy*, Parlamentní institut, Parlament České republiky, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2000, 22 s. Dostupné z:
http://www.domaciskola.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=86&Itemid=512

MARÁDOVÁ,E.:*Vybrané kapitoly z didaktiky výchovy ke zdraví*, Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 79s.
MONTESSORIOVÁ,M., *Tajuplné dětství*, Triton 2012, 1.vydání, ISBN 978-80-7387-382-0

MORKES,F. : *Devětkrát o českém školství*, Praha, Pedagogické muzeum J.A.Komenského, 2004, 52s., ISBN 80-901461-6-3

PRŮCHA, J., *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*, Portál 2012, 3. Aktualizované vydání, ISBN 978-80- 7178-999-4

SMÍŠEK,R. : *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* První vydání, České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, 682s, ISBN 978-80-7394-165-9

VALIŠOVÁ,A., KASÍKOVÁ,H.: *Pedagogika pro učitele 2. Rozšířené a aktualizované vydání*, Praha:Grada, 2. Vydání, 2011, 456s. ISBN 978-80-247- 3357-9

Internetové zdroje

Informace o Montessori pedagogice a montessori školách jsem čerpala z internetových zdrojů:

Montessori pedagogika – informace dostupné dne 17.4. 2015

(<http://www.montessoricr.cz/principy-montessori-pedagogiky/>)

Gymnázium Duhovka - informace dostupné dne 21.6. 2017

(<http://www.duhovkagymnazium.cz/filozofie-duhovky/hodnoty-duhovky/>)

Informace o Waldorfské pedagogice jsem čerpala z těchto internetových zdrojů

Waldorfská pedagogika – informace dostupné dne 28.2. 2018

(www.akademietabor.cz/studium/predmety/waldorfska-pedagogika-informace

<http://zs.waldorfska.cz/>)

Základní škola a střední škola Waldorfská – informace dostupné dne 10.2.2018

(<https://www.wlyceum.cz/web/prijimacky/pojeti-studia/>)

(<http://zs.waldorfska.cz/>)

Informace o inovativních školách jsem čerpala z těchto internetových zdrojů:

Přírodní škola – informace dostupné 4.2. 2018

(<http://www.prirodniskola.cz/o-skole/kdo-jsme/>)

Střední, základní a mateřská škola da Vinci – informace dostupné dne 28.2: 2018

(http://www.skoladavinci.cz/wp-content/uploads/2016/09/SVP_ZV_skola_daVinc_-2016_09_01_final.pdf)

Scioškoly – informace dostupné 28.2.2018

(<https://praha9.scioskola.cz/o-skole/vychodiska>)

Informace o domácím vzdělávání jsem čerpala z těchto internetových zdrojů:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/domaci-vzdelavani-je-v-cesku-stale-popularnejsi-moderni-formu-vyuky-uz-zkusilo-pres-8000-deti_201607070610_akottova2, 27.2.2018)